

ЈЕВРЕЈСКО ЖЕНСКО ДРУШТВО
У БЕОГРАДУ.

1874.-1924.

На дан педесетогодишњице од оснивања.

БЕОГРАД
Издање Управе Јеврејског Женског Друштва.
1924.

Управе Јеврејског Женског Друштва

Од његовог оснивања до Балканског Рата.

I.

1874—1880.

Председница: *Тони Азриел,*

Подпредседница: *Солчи Були,*

Благајница: *Сара Алкалај,*

Чланице Управе: *Пасква Р. Фархи, Факима Нисим,
Букас И. Озер, Науми Р. Леви.*

II.

1880—1890.

Председница: *Солчи Були,*

Подпредседница: *Луца Леви,*

Благајница: *Сара Алкалај.*

Чланице Управе: *Пасква Фархи, Факима Нисим, Букас,
М. Озер, Руфкума Д. Русо, Ермоза Давичо, Мирјам
де Мајо, Салис Букас Пијаде, Сунху Адут, Фани
Мацлијох, Бухес Аврам Мошић.*

III.

1890—1894.

Председница: *Луца Леви,*

Подпредседница: *Солчи Були,*

Благајница: *Меркуша Були.*

Чланице Управе: *Сара Алкалај, Мирјам де Мајо, Булису Давичо, Софи А. де Леон, Султана А. Леви, Јохана Леви, Руфкула Д. Русо, Стреја Демајо, Сали С. Пијаде, Рифка М. Алкалај.*

IV.

1894—1897.

Председница: *Меркуша Були,*
Подпредседница: *Солчи Були,*
Благајница: *Јохана Леви.*

Чланице Управе: *Сара Алкалај, Нети Леоновић, Булису Давичо, Солчи Габај, Регина Азриел, Софи А. де Леон, Султана Леви, Елиза Озеровић, Солчи Леви, Лика Д-р. Алкалај, Руфку Из. Русо.*

V.

1897—1900.

Председница: *Меркуша Були,*
Подпредседница: *Солчи Були,*
Благајница: *Јохана Леви.*

Чланице: *Сара Алкалај, Нети Леоновић, Булису Давичо, Солчи Габај, Регина Азриел, Рејна Нисим, Сарина М. Алкалај, Регина М. Тајтацаковић, Рика Јосиф. Хајим.*

VI.

1900—1905.

Председница: *Меркуша Були,*
Подпредседница: *Солчи Були,*
Благајница: *Јохана Леви.*

Чланице Управе: *Сара Алкалај, Нети Леоновић, Лина Д-р Алкалаја, Рејна Нисим, Регина Азријел, Сарина*

*М. Алкалај, Ленка Х. К. Леви, Регина Тајтацак,
Булису Давичо, Рика Ј. Хајим.*

VII.

1905—1907.

Председница: *Меркуша Були,*
Подпредседница: *Солчи Були,*
Секретар: *Јелена де Мајо,*
Благајница: *Јохана Леви.*

Чланице Управе: *Сара Ј. Алкалај, Нети Леонових, Лина
Д-р Алкалај, Рејна Нисим, Булису Давичо, Регина
Азријел, Регина Тајтацак, Сарина М. Алкалај, Солчи
Габај, Рика Јосиф Хајим.*

VIII.

1907—1910.

Председника: *Меркуша Були,*
Подпредседница: *Нети Леонових,*
Секретар: *Јелена де Мајо,*
Благајница: *Јохана Леви.*

Чланице Управе: *Сара Алкалај, Солчи Габај, Рејна
Нисим, Регина Азријел, Сарина Алкалај, Бела Кадмон,
Булису Давичо, Регина Тајтацак, Лина Д-р Алкалај,
Рика Јосиф Ј. Хајим.*

IX.

1910—1912.

Председница: *Меркуша Були,*
Подпредседница: *Нети Леонових,*

Секретар: *Јелена де Мајо,*
Благајница: *Јохана Леви.*

Чланице Управе: *Сара Алкалај, Солчи Габај, Рејна Нисим, Регина Азријел, Сарина Алкалај, Бела Кадмон, Булису Давичо, Регина Тајтацак, Лина Д-р Алкалај, Паула Левић, Бланка Албахари, Рика Јосиф Хајим.*

Оснивачица Естер Б. Пинто — 1840.—1899.

✓

Кратка историја Јеврејског Женског Друштва.

Оснивање и прве године рада.

Седамдесете године прошлога столећа личиле би, данашњим модерним генерацијама, на много дубљу прошлост но што су у ствари. Патријархални начин живота, душевност и традиције, па и сам идилски изглед крајева и домова — свега је тога скоро нестало, а прогрес је, много пута, више задовољио око но душу. Од старе Јалијеи Јеврејске Мале, овековечене у романтичким Давичовим приповеткама, остаје, свакога дана, све мање успомена. Још по која уска улица, наерена трошна кућа или која заостала старица последњи су трагови тога старинског доба.

Тадашња јеврејска жена, везана само за кућу и децу, била је чуварка традиција, примерна супруга, нежна мати и добра васпитачица. Неписмена али племенита и побожна, она је правилно разумела свој позив у животу и била срећна у своме дому у коме је увек поштована.

У томе времену и таквој средини основано је, у Београду, 1874. пре педесет година, *Јеврејско Женско Друштво*. Вредно је поменути да је то било уопште прво женско друштво које се оснива у Србији. Друштво је постало пријатељским договором. *Госпођа Естер Б. Пинто* дала је идеју својим

пријатељицама *Госпођама Тони Азриел и Сари Ј. Алкалај*, кад су јој оне, једном, дошле на посело. Љубав према ближњем и осећање моралне дужности да се помогну бедни и невољни — били су разлози оснивања, сав програм и подстрек за рад. Првих дана и месеца Друштво не само да није имало правила, већ није било ни управе. Радило се без седница, дебата и решавања, по личној иницијативи, у пријатељском договору, из чисте љубави и без трунке сујете. Први су циљеви Друштвени били да се помогне породиљама и сиромашним удавачама. Породиљама се давала помоћ према потреби, а сиромашним девојкама по 8 дуката за спрему. Ови прилози (кужетас) скупљани су у одређене дане и ниједна кућа не би изостала да да своју помоћ, па макар то била минимална сума. Одређене чланице Друштвене, за овај посао, ишле би из куће у кућу, и како се за њихов долазак унапред знало, све би се домаћице потрудиле да, тога дана, што пре спреме и уреде свој дом да дочекају такве драге гошће и да им остане више времена за дочек и испраћај. Скупљачице прилога дочекиване су са највећом поштом, а испраћане благословом и захвалношћу за њихов труд и бригу. Оне су, тада, носиле своје џепне марамице у које би остављале примљени прилог, не бележећи ко је и колико дао. То је било доба љубави, душевности и поверења. Лепа је карактеристика што је ово давање прилога чињено као морална дужност; јер најсиромашнија кућа сматрала би се увређеном кад би је обишли при скупљању прилога. Трагови оваквог схватања милосрђа виде се и данас код јеврејских жена: потражити од једне породице помоћ за хумани циљ то је, на првом месту, указивање пажње ономе од кога се помоћ тражи.

Прва председница Јеврејског Женског Друштва била је *Госпођа Тони Азриел*. То је била прва жена са

Запада у нашој малој, примитивној средини. Рођена у Бечу, удала се у Београду за једног члана породице Азриел, једне од најугледнијих ондашњих кућа. Госпођа Азриел, интелегентна и отмена дама, зналац и страних језика, била је прва личност у јеврејским круговима. Она је уживала велико поштовање нарочито зато, што је имала дивно васпитање и лепу душу, а уз то пуно такта и нимало гордости, те је брзо освојила ове добре и примитивне жене, трудећи се да никада, пред њима, не истакне своја преимућства и да их не подцени.

Благајница је била *Госпођа Сара Алкалај*. Њена мати, *Госпођа Паска Р. Фарси*, која се издвајала урођеном интелегенцијом и отменошћу, вршила је дужност скупљања прилога које је предавала благајници.

Врло је похвална одлика и за људе из тога времена, што су ценили и помагали ове племените жене, које су прве почеле да се брину о општим потребама. Када су, 1875. године, ове вредне жене хтеле да приреде једну забаву за хумане циљеве, цела тадашња управа Јеврејске Општине ставља им се на расположење да им помогне. Једно писмо председника Јеврејске Општине, упућено представницима „Друштва за добротворство“, најлепше говори о томе. Писмо је преведено са јеврејско-шпањолског језика и гласи:

Поштованим Госпођама, представницама Друштва за добротворство, Г-ђи Сари Алкалај, Г-ђи Тони Азриел и Г-ђи Естери Пинто.

Скуп наше Општине пропратио је, са великом пажњом, Вашу хуману молбу, од 16. ов. месеца, ради једне забаве са игранком, коју Друштво хоће да приреди у човечном и племенитом циљу и са добротворним жртвама, 20. фебруара (Веадара), а чији

ће чист приход ићи у корист Друштва за потпомагање сиромашним породиљама.

Скуп, упознавши се са овом вашом хуманом молбом, одазива се, са пуно признања, вашем тражењу, и ставља вам на расположење салу Скупа, да се можете њоме послужити у наведеном циљу, имајући у виду да нећете одрећи скромну суму, сразмерну приходу, за улепшавање саме сале.

У исто време ставља вам се до знања, да је Скуп изабрао, између својих чланова, један Одбор, у који су ушли: Г. Г. Самуило Б. Хајим, Аврам М. Озер, Моша де Мајо и Хајим Јуда Леви, који ће, потпомогнути вредним изабраним омладинцима, спремити све потребно за то вече и узети на себе да одржавају ред потребан у таквим приликама.

Извештавајући вас о овоме, Скуп не пропушта ову прилику да вам не заблагодари на лепој бризи и хуманим осећањима која негујете у своме удружењу.

За Скуп наше Општине
Председник,

Самуил Б. Хајим, с. р.

Број 23.
19 фебруара 1875 год.
Београд.

Печат је био на српском језику, са натписом: „Црквено-школска Јеврејска Општина у Београду“.

Нове чланице Друштво је овако стицало: Кад се једна девојка уда, после неколико дана, по свадби, посете је две чланице Друштва и, том приликом, упишу је за чланицу. Овај леп начин и данас се одржао у јеврејском друштву.

Тако се срдечно и присно радило првих дана од оснивања Друштва, у времену кад се изван куће није знало за друге радости и задовољства. Поверење међу

собом и љубав према ближњем беху у свима срцима, а дата реч и осећање дужности беху изнад свега. Тада се веровало да ће свако добро дело бити од Бога награђено.

Све три оснивачице Јеврејског Женског Друштва радиле су предано и неуморно и даље. Прва председница Госпођа Тони Азриел отишла је у Беч 1880. године. Она се, и на страни, стално интересовала за Друштво и пратила је његов рад. Госпођа Естер Пинто радила је дуги низ година све док није са здрављем сасвим оронула. Госпођа Сара Алкалај била је у управи од 1874. до 1914. год., пуне 44 године, посвећујући све своје време и сав свој труд напретку Друштва. Као ретко енергична и трезвена жена, ведра и неуморна, умела је свакога освојити да Друштво помогне и да му сарађује. Радила је непрекидно, предњачила тачношћу и, што је главно, била увек напредних идеја, увек са симпатијама и на страни млађих генерација, којима је давала воље и одушевљења за рад. Ова заслужна и хумана жена, умрла је у најтежим данима — за време окупације 1917 год. Умрла је са једном највећом неиспуњеном жељом, јер није дочекала да види свога јединца који је био на војној дужности.

Друштво осамдесетих и деведесетих година.

Временом се све више губио тај патријархални тип старе јеврејске жене која се није никуда кретала из уског породичног круга. Иако нешколоване, те су душевне и благородне жене дале основ и правац Женском Друштву. А Друштво се могло одржати зато што је у народу поникло и, свесрдно прихваћено од целе заједнице, било је све напредније. Са културним напретком мења се и развија и јеврејска жена па и друштвени рад, по своје циљу и начину, одговара новом времену. Жена почиње излазити

из свога Гета, те и она и њен рад постаје савременији.

Под председништвом *Госпође Солчи Д. Були*, осамдесетих и деведесетих година, једне од најенергичнијих жена свога времена, Друштво развија своју акцију на широј основи, излази из оквира ситних локалних потреба. У Друштву се почиње осећати за целу земљу, за отаџбину, са свешћу да је прогрес Друштва везан са напретком земље. Првобитни једини циљеви: помоћ удавачама и породилјама проширују се и Друштво узима на себе нову дужност: да снабдева оделом и обућом сиромашну женску децу.

Год. 1882. на дан прве прославе Прогласа Краљевине, Управу Ј. Ж. Друштва примила у нарочитој аудијенцији Њ. В. Краљица Наталија.

Кад је плануо рат, 1885. године, упутила је Г-ђа Були благајници Г-ђи Алкалај писмо ове садржине:

Госпођи Сари Јосифа Алкалаја.

Пошто је већ свако удружење у нашој престојници послало, преко Црвеног Крста, своју помоћ за нашу браћу на граници, држим да и наше Друштво мора одговорити својој патриотској дужности и послати извесну помоћ.

Помоћ је потребна и моје је мишљење да би се, из наше касе могло издати за тај циљ 200—300 дин.

Зато те молим, Саро, да још данас сазовеш цео Одбор, како би се помоћ што пре послала.

Ја нећу моћи доћи, јер сам слаба.

Поздравља те од свег срца,
Солчи Були.

Иако је писмо без датума, очигледно је да се оно тиче српско-бугарског рата, 1885. год. Из овога се малог документа види родољубиво осећање тадашње јеврејске

Оснивачица Сара Ј. Алкалај, — 1841.—1917.

жене. Тако је осећала и писала председница Друштва, из тога доба, а само пре десет година од тада, оваква схватања била су недокучна и немогућа за једну Јеврејку.

Госпођа Солчи Були доживела је да види Друштво, после свих фаза, препорођено и учвршћено. То је била умешна и истрајна жена, пуна осећања, педантна и правична. Само са таквим својим особинама, она је могла успети да се Друштво развије у духу времена и да нађе свој прави пут. Г-ђа Були била је још и практичног духа познавала је људе и прилике, и она је највише учинила да се осетно увећа Друштвена имовина и да се омогући остваривање Друштвених циљева. Нешто доцније, Г-ђа Були заузела је место подпредседнице и на томе је положају остала све до своје смрти, 1897. године.

Тада се, у јеврејским срединама, већ почео осећати утицај српске књиге и школе. Број јеврејске мушке и женске деце у школама растао је сваке године и потреба школовања осећала се све више у свима редовима. Прогрес је био очигледан а са њим су дошла и напреднија схватања живота.

Године 1885. истиче се, у јеврејском друштву, један до усамљености редак пример жене, чије је родољубље и хуманост било познато у целој земљи. Редовна чланица Ј. Ж. Друштва, млада *Госпођа Нети Мунк*, рођена *Тајтацк*, примерна жена и мати, посвећује све своје слободно време националним и хуманим стварима, доказујући увек делом своја осећања. Она ступа у добровољачки одред, под командом ђенерала Хорватовића, да врши тешку дужност ратне болничарке, ради неуморно и својим радом, држањем и одушевљењем подиже дух добровољцима. Она је и даље, целога свога живота, непрекидно, у хуманим и националним пословима. Год. 1912.

и у светском рату радила је по болницама, где је неуморно, заборављајући на себе, лечила и неговала тешке тифусне и колеричне војнике. Одболовала је трбушни и пегави тифус, и чим је прездрвила продужила је свој патриотски и хумани рад. Ретко је наћи толико љубави за наше јунаке и мученике а још је ређи пример жене која оставља свој дом и породицу да се жртвује за опште добро.

Као редовна чланица Ј. Ж. Друштва, изабрана је, после ослобођења, за управну чланицу. Она је, неуморна и енергична, била од неоцењене користи Друштву, да ће се дуго чекати на њену заменицу.

Госпођа Мунк умрла је ове године, 8-ог априла, у Београду, у 60 години живота. Њену смрт ожалили су београдски листови у засебним чланцима и одали пуну пошту и признање овој истинској родољубци. Спровод је био врло свечан, испратили су је сви редови престоничког грађанства и представници свих корпорација, војска и четници. Сахрањена је, по својој жељи, у јеврејском војничком гробљу, међу ратницима, за које је имала љубав рођене мајке. Одликована многобројним одличјима, ова је жена испраћена као заслужна кћи свога народа.

После Госпође Солчи Були, долази за председницу *Госпођа Луча Леви*. То је била жена књижевно образована, нежне и отмене душе. Она је најлепше схватила свој високи позив у удружењу и предала се сва послу. Доба њеног председниковања одликује се хуманом акцијом, када је поможено толико болних и невољних. У благородном срцу ове жене нашле су одјека све невоље и сви болови ближњих. Госпођа Леви умрла је 1894. год. у 36 години живота, кад се тек желела посветити раду. Ова млада и просвећена жена писала је стихове на шпанском језику, али су њени радови остали незнани.

Предратне и ратне године.

Под председништвом *Госпође Меркуше Були*, изабране 1894. године, Друштво улази у нову епоху. У управи су школоване жене, јер је цела заједница већ изашла из патријархалне фазе. Нова благајница, *Госпођа Јохана Леви* уводи, први пут, вођење благајничких књига, још на шпанском језику, али је ова новина ипак значила прогрес. Од своје претходнице, благајнице Г-ђе Були, она је примила 15.000 динара, из руке у руку. У овом времену први пут су штампани годишњи извештаји. Прва друштвена правила, писана опет на шпанском језику, донета су 1894. год. Госпођа Леви почела је одмах водити књиге благајне Друштвене, и у томе јој је помогао Јован Меламед трговац. И ако је Г-ђа Леви увела давање признаница за наплаћени члански улог, стари обичај прикупљања улога по кућама, није се могао још напустити.

После Паскве Фархи, скупљале су овај улог, по кућама, још Факима Нисим, Мирјам Де Мајо, и, последња, Солчи Габај. Овај застарели обичај трајао је до 1912. год. када је укинут, и, од тада, улози се наплаћују само по признаницама. Г-ђа Леви, сем благајне, вршила је и секретарски посао и била душа удружења. Вредна и интелигентна, умела је да се нађе у новим приликама и да поведе Друштво правим и новим путевима. На њен предлог, године 1906, када је у Београду основан Српски Народни Женски Савез, Јеврејско Женско Друштво ступа, међу првима, за члана овога Савеза. Госпођа Ј. Леви била је стуб Ј. Ж. Друштва, бринући се о њему, стално, да напредује. На њу су тешко утицале ратне прилике. Умрла је у Бечу, 1916 гој., не дочекавши да види ослобођену отаџбину и обновљено Ј. Ж. Друштво. Вођење благајничких књига помагали су, добровољно, још Г. Исак Машијак и, доцније, Г. Мориц Алкалај.

Јеврејско Женско Друштво тада већ почиње да прати рад Српског Женског Друштва, узима учешћа у његовом раду и примењује у своме Друштву многе лепе и корисне новине. За плодан рад и полет Друштва интересује се и наша књижевница Госпођа Савка Суботић и уписује се за редовну чланицу да би могла пратити рад Друштвени и помоћи га. Тако Јеврејско Женско Друштво све више излази из свога уског круга и почиње интересовати и цело наше друштво.

Када је, те године, Друштво приредило, у корист својих циљева, велику забаву, Њ. В. Краљ Петар удостојно је својом високом посетом ову забаву.

Од 1905. године прилазе Друштву млађе, још савременије жене, пуне добре воље и готовости за посао. Први секретар Друштва, *Госпођа Јелена де Мајо* почиње водити записник на српском језику. На седницама се ради договорно, по дневном реду, подносе се предлози од којих се један тиче и отварања Женске Радничке Школе, одлучује се да се Друштвена правила измене и нова донесу на српском језику. Природно је да се није тако лако кидало са старим традицијама и да се добре стране нових предлога и рефорама нису могле одмах осетити од стране конзервативнијих елемената. Било је, као и свуда, тешкоћа, али леп такт нове Управе и очита љубав њених чланица победили су и успели. Тако су пролазили дани рада и борбе и измењена правила већ су припремљена за штампу. У жеку нових послова и друштвеног полета плануо је Балкански Рат, 1912. године, и цео интерни посао у Друштву био је прекинут, да би се пратили нови, судбоносни догађаји по цело наше друштво.

Тада Јеврејско Женско Друштво оставља сва своја питања на страну и сву своју акцију посвећује отаџбини.

Оно одмах отвара радионицу за шивење рубља. Чланице управе, лично, надгледају овај посао, а подблагајница *Госпођа Солчи Габај* води надзор и рачун о материјалу. Хиљадама комада рубља израђено је и све је одмах послато Црвеном Крсту. Чланице Друштва одлазе по болницама где су радиле као болничарке, од кујне па до операционе сале. Један број чланица обилазио је све болнице и носио понуде рањеницима, обично о своме трошку.

Као и после свих ратова, и после турског и бугарског рата, нови је живот постао осетно измењен. Држава је била већа, али и потребе су постале веће, па се, поред осталог, осетило и то да је и жену потребно створити способнијом за борбу у животу. То су диктирале и економске и, уопште, поратне прилике. Остао је већи број удових жена и незбринутих породица. Све је то говорило да је прошло доба мирног и патријархалног живота и да некултурна, застарела и заостала жена, бачена из таквог живота на улицу, није способна сама да се окрене.

Тада је поново поникла идеја, у Друштву, о стварању Занатске Школе, за коју се упорно заузимала Госпођа де Мајо, осетивши преку потребу ове практичне и културне установе за сиромашну децу осталу незбринуту после рата.

Али тек што се почело прибирати од протеклог рата, дође судбоносна 1913. година са почетком крвавог светског рата.

Јеврејско Женско Друштво опет је окупљено на своме тешком послу. Предосећао се дуги и страшни рат и Друштво одмах указује прву помоћ најневољнијим породицама, осталим без хранитеља као и онима што морадоше, због бомбардовања, остављати своја огњишта. У Нишу, подпредседница *Госпођа Нети Леонових* води бригу о избеглицама и помаже их, дочекује возове са рањеницима

и раздаје им понуде и новац. Беда и очај дођоше брзо и на свима странама. Материјалним невољама, у које упадоше и они који су до јуче свега имали, придружише се душевне патње, бриге за своје миле и драге а, нада свим, страх за отаџбину нападнуту са свих страна.

Затим су дошли страшни дани под непријатељем, дуга окупација са свима душевним и материјалним невољама. Разуме се да се, у те дане, није могло ни помишљати на какав рад у Друштву. Чланице управе беху, већим делом, растурене. Подблагајница Солчи Габај и чланица Јованка Фарки раздале су и оно мало преосталог новца најсиромашнијима.

Сву снагу за живот и веру у будућност давала је нада на ослобођење и повратак очева, мужева, браће и синова.

Тако се дочекао велики и најрадоснији дан, дан ослобођења. Управа Друштвена састаје се, последњих дана окупације, кришом, у стану Г-ђе Рашеле Тајтацк и Г-ђе Јелене де Мајо, и договара се о дочеку Краља Победиоца и храбре српске војске. Нашем владаоцу, тадашњем Регенту, предато је, као дар, при доласку у престоницу, *Соломоново Слово*, израђено у сребру, са натписом: „*Београдске јеврејске жене своје Ослободиоцу, 10. октобра 1918 год.*“ Још су предата два венца, у виду ловоровог лишћа, израђена од српских сребрних динара, један српској а други француској војсци.

Првом српском војнику предат је велики венац од стране Јеврејских Девојака.

После ослобођења.

Јеврејско Женско Друштво, после пет година ћутања, обновило је, са пуно полета, свој рад. Изгледало

Тони Азриел оснивачица и прва председница.

✓

је као да су прошле деценије, тако се нови живот почео нагло развијати са новим потребама и новим задацима. Године 1919. 30. априла, одржана је у сали „Онег Шабата“ ванредна скупштина коју је отворила, у име подпредседнице, Г-ђа Бела Кадмон. Она је изнела, у своме говору, све што се догодило за време пет протеклих година и поменула губитак двеју вредних и племенитих чланица: Г-ђе Саре Ј. Алкалај и Г-ђе Јохане Леви. Обе покојнице изабране су за почасне чланице Друштва. Скупштину је сазвала на предлог неколико чланица да би се Друштво поново организовало. Г-ђа Кадмон предлаже потребну измену правила и подноси оставку управе.

Госпођа Јелена де Мајо захвалила је управи, у име свих редовних чланица, на њеном успешном раду и изразила топлу жељу да стара управа остане и даље пријатељ Друштва.

Нова правила примљена су једногласно.

Нова Управа изабрана је тајним гласањем. Да би се одало признање за дугогодишњи рад у Друштву, једногласно је изабрана за почасну председницу *Г-ђа Меркуша Були*. За председницу *Г-ђа Нети Леоновић*, за подпредседницу *Г-ђа Јелена де Мајо*, за благајницу *Г-ђа Рашела Тајтацак*, за деловођу *Г-ђа Јованка Фархи*. За чланице управе: *Јелена Д-р Алкалај*, *Бела Кадмон*, *Регина Азријел*, *Регина Албала*, *Регина Тајтацак*, *Фрида Меламед*, *Ленчи Исаковић*, *Рашела Аруети*, *Хермина Меламед*, *Сара Ш. Коен*, *Ирен Харки*, *Нети Мери*.

Г-ђа Ј. де Мајо, захваливши се у име нове управе, на поверењу, износи њен програм рада у коме су, међу првим плановима, установа Обданишта и отварање Радничке Школе. Предлози о оснивању ових важних уста-

нова примљени су са одобрењем и радошћу. Уписао се велики број нових чланица и осетила, се на свима странама, најбоља воља да се остваре сви пројектовани планови. Значај Раденичке Школе био је, нарочито, дубоко схваћен: њом се проширује циљ Друштва и оно није више само хумано да пружи помоћ невољнима, већ да подигне сиромашне и неуке, да их спасе беде и омогући им бољи живот у коме неће чекати туђу помоћ већ сами обезбедити своју егзистенцију.

Нова управа дала се одмах на посао. Прво су прихваћени они што су били најоскуднији после рата: оденута су сиромашна деца и помагане, свакога месеца, сироте старице.

За оснивање Раденичке Школе учињене су све претходне потребе. Од Америчке Мисије, посредовањем Г.Д-р. И. Алкалаја, Главног Рабинера и Београдског Женског Друштва, Друштво је добило десет шиваћих машина као и материјал за шивење, а обвезало се да, о свом трошку, изради одело и разда деци Дунавског Краја. Тако је оденуто 120 школске деце, 30 мање деце и 30 старица, без разлике вере.

Дирекција Плена дала је за ову школу потребан намештај, а Јеврејска Општина бесплатан стан. Од Министарства Трговине и Индустрије добивено је 3000 а од Ј. Општине 1000 динара помоћи.

Друштво је почело свој посао ширих размера, без ослонца на ранији капитал који се затекао депонован у Јеврејској Штедионици и који има да се капитализира све дотле док не буде довољан за остварење кога великог културног или хуманог подузећа (болнице, дома ученица, и т. д.)

Да би се осигурао опстанак Раденичке Школе, на предлог г-ђе Регине Албала, управне чланице, основан је

Фонд Радничке Школе и прикупљеним добровољним прилозима успело се да се школа одржи и подмире сви њени расходи који нису били мали. Непосредни разлози за оснивање овакве школе били су врло разумљиви: управа Јеврејског Женског Друштва пратила је развитак јеврејске женске деце у чију је будућност гледала са пуно зебње, јер су ова деца, у најкритичнијим годинама, остајала без надзора, поуке и упута. Сву ову децу, дакле, требало је сакупити у упутити правим путем. Школа је почела свој рад 1 октобра 1919. а завршила 20 јуна 1920. год. Приликом отварања, држала је подпредседница Г-ђа Ј. де Мајо прикладан леп говор којим је поздравила све пријатеље Женског Друштва и све који су помогли младу установу друштвену — Радничку Школу. Казала је да је Женско Друштво проширило, према потребама новог времена, и своје циљеве и оно није данас само хумана већ и културна установа. Још је изнела судбину женске деце, остављене самој себи, и објаснила шири значај ове школе која ће стварати достојне ћери свога народа. Завршила је говор похвалом младоме нараштају на коме остаје будућност народна.

У првој години рада у школи је било 19 ученица, 15 Мојсијеве и 4 православне вере. Испит је полагао свега 14 ученица, јер су остале дошле пред крај школске године. На испиту је председавала Г-ђа Јулка Виторовићка, наставница Женског Рада и изасланица Министарства. Ученице су, поред теориског и практичног рада, полагале српски језик, веронауку и рачун. Успех је био одличан.

Да би се деци дало полета за рад, Друштво је, у току године, приредило у школи неколико предавања, обично уочи јеврејских историских празника. Предавања

је држао Г. Др. Исак Алкалај, Главни Рабин, упознавши ученице са врлинама и заслугама наших дедова и прабаба, са родољубљем и животом наших великана. Прво предавање било је приликом празника Хануке, и сва су имала најлепши успех. Друштво је још одлучило да свакој ученици припада, као награда, трећина од посла који сама уради, а доцније половина.

Теорију рада и практичан рад предавала је стручна наставница а остале предмете саме чланице: српски језик, Г-ђа Ј. де Мајо, веронауку Г-ђа Ружа Леви и рачун Г-ђа Хермина Меламед.

У проширеној отаџбини сва национална, културна и хумана друштва имала су нових задатака и дужности. И Јеврејско Женско Друштво проширило је, више но икада, свој делокруг рада. Поставши сем хуманог још и културно Друштво, оно је служило циљевима и уже и шире заједнице. Познато све више у свима областима и друштвеним редовима, оно је стајало у вези са многобројним јеврејским и осталим удружењима и помогло их материјално или морално. Сем својих текућих послова, Друштво је стигло да свуда каже своју реч, изрази своју племениту готовост, укаже тражену или дужну помоћ и пружи свој прилог. Оно прати све културне и националне прославе и манифестације и шаље своје представнице.

Када су, после ослобођења, Јевреји из нових области ступили у везе са београдским Јеврејима, Женско Друштво је, у прославама и конгресима, код Јевреја изван граница предратне Србије, увек, преко својих представница, апеловало на патриотске дужности свих синова и ћери према заједничкој отаџбини и указивало на Јевреје у Србији који имају високо осећање за отаџбину и државу.

13. марта 1920 год. Министарство је одобрило нова друштвена правила.

Када је председница Друштва Г-ђа Леоновић поднела оставку, изабрана је, на годишњој скупштини 17. априла 1920. за председницу *Госпођа Јелена де Мајо*, за подпредседницу *г-ђа Бела Кадмоновић*, за деловођу *г-ђа Јованка Фархи*, за благајницу *г-ђа Рашела Тајџацак*, за чланице управе: *Госпође Сара Ж. Коен*, *Рашела Аруеџи*, *Ирена Фархи*, *Регина Албала*, *Јелена Др. И. Алкалаја*, *Хермина Меламед*, *Рина Аруеџи*, *Фрида Меламед*, *Ленчи Исаковић*.

Ј. Ж. Друштво узимало је, тако, видна учешћа у свима важнијим националним и културним појавама у нашем друштву. Оно је, морално и материјално, помагало многа јеврејска друштва установе и корпорације, међу којима ћемо поменути: „Потпору“, „Онег Шабат“, „Јеврејско Гимнастичко Друштво“, „Милосрђе“, „Хесед Шел Емет“, „Омладински Јеврејски Савез“, суботичку болницу, стране јеврејске интелектуалце, акцију Г-ђе Аните Милер за спасавање јеврејске деце из Русије и Пољске, јеврејски Народни Фонд, Потпорно Друштво Јеврејских Академичара у Бечу, ђачке трпезе јеврејских студената из Југославије у Бечу, Прагу и Загребу.

Исто тако Ј. Ж. Друштво помогло је и остала наша женска или добротворна друштва и са већим бројем од њих стајало је у пословним и пријатељским везама и тако радило, директно, на општим циљевима, користећи и широј заједници, целој земљи. Оно је поново постало члан „Женског Савеза“, чим је овај обновљен, и заступљено је стално у Управи Савеза у којој је председница Друштва. Узимало је живог и активног учешћа на конгресима Савеза, одржаним у Београду, Загребу и Љубљани. О Видовдану, приликом Дечјег Дана, помогло је, сваке године, Друштво

за Заштиту Деце, ангажовало се за обилне прилоге за-служном „Црвеном Крсту“, сарађивало „Колу Српских Сестара“ приликом Инвалидског Дана и Ђурђев-дана. Даље је било у вези са „Материнским Удружењем“ друштвом „Кнегиња Љубица“, „Београдским Женским Друштвом“ и друштвом „Цвијета Зузорић“. Помогло је „Ратне Инвалиде“, „Српску Мајку“, „Савез Добровољаца“, „Народну Одбрану“, болницу Женских Лекара, женску подружину из Зајечара, учитељице из Маћедоније. Исто тако вредно је учествовало у акцији за помоћ гладнима у Русији, као и за помоћ пострадалима у Битољу.

То је било поводом несретног случаја експлозије, када је стотинама битољских породица остало без крова и потреба. Друштво је, заједно са „Добротвором“, похитало у помоћ Битољу, знајући да је брза помоћ двострука помоћ. Две управне чланице Г-ђа Нети Мунк и Г-ђа Сара Коен пошле су, одмах, на овај тежак и опасан пут. Дарежљиве Јеврејке приложиле су, само за три дана, обилату помоћ у стварима, и све је то предато пострадалима без разлике вере и народности. Извесним породицама раздата је и новчана помоћ; а окружном началнику у Битољу накнадно је послато 1000 динара, да овај новац подели по своме нахођењу.

Приликом културних и уметничких прослава у нашој средини, било је увек учасник и Ј. Ж Друштво.

За овакав рад Друштва показала је своје високо интересовање и Њ. В. Краљица Марија и она је о успесима и напретку Друштва обавештена, од његових преставница, које су биле примљене у аудијенцију код Њ. В. Краљице.

У историји рада Ј. Ж Друштва има још три лепа културна успеха: први је оснивање одсека феријалне колоније; други, приређивање поучних јавних предавања; и трећи, оснивање Удружења Јеврејских Женских Друштава.

Друга Председница Солчи Д. Були — 1851.--1907.

✓

Феријални Одсек основан је, као саставни део Ј. Ж. Друштва, 1923. године, на пријатељски позив „Централе Израелитске Феријалне Колоније у Загребу“. Њему је задатак да шаље извесан број слабуњаве сиромашне деце на поправку здравља. Јеврејске жене схватиле су значај овакве установе, али је, због кратког рока за упис, број уписаних чланица био скроман, те је Управа Одсека морала позајмити од Ј. Ж. Друштва новац да би издржала послату слабуњаву децу на лечење. Послато је, прошлога лета, у Црквеницу, 6 девојчица које су се, за 6 недеља, лепо опоравиле.

Председница је Феријалног Одсека *г-ђа Мери Фархи*, секретар *г-ђа Рустика Меламед*, а благајница *г-ђа Матилда Леви*. Управа је апеловала на све мајке и све чланице Ј. Ж. Друштва да својим уписом за чланице омогуће племенити позив Феријалног Одсека.

У јесен, 1923 год. одлучила је управа Друштва, да се, у почетку, умоле наши лекари, да одрже по једно популарно поучно предавање за јеврејски женски свет. Циљ је био да се жене и мајке, често примитивнијег схватања и начина живота, упуте и поуче напреднијим стварима, да се окупи што већи број женских слушалица да би научиле оно што немају могућности чути. Тако X би се пробудила свест и љубав према корисном и напредном схватању живота. Прво предавање држао је г. Др Соломон Алкалај „О непредвиђеним изненађењима при трудноћи и порођају“, друго г. Др. Раф. Марули „О шарлаху“, треће Г. Др. Букић Пијаде „О нервозној жени“ и четврто Г. Др. Ешкенази „О васпитању детета у телесном и друштвеном погледу“. Сва су предавања, одржана у сали „Онег Шабата“, била одлично посећивана и праћена са пажњом и интересовањем. Управа је намерна продужити

оваква предавања и позвати, сем лекара, и друге јавне раднике, како би се и широј публици, обојег пола, дала могућност да што чује и научи.

Први почеци рада на оснивању Савеза јеврејских женских друштава падају још у прве дане по ослобођењу. Председница Женског Народног Савеза, поч. Г-ђа Даница Христић прапоручила је, тада, председници Ј. Ж. Друштва Г-ђи Ј. де Мајо, да почне радити на удружењу и организацији свих јеврејских женских друштава у земљи. Иако се увидео сав значај ове акције и сва корист остварења ове идеје, прилике још нису биле тако повољне да би се она могла остварити.

Доцније, почетком маја 1913. год. Јеврејско Женско Друштво добија, преко Госпође Аните Милер, из Беча, позив на конгрес Савеза Јеврејских Жена („Jewish Council of Women), који се имао одржати у мају, исте године, у Бечу. Како је овај позив доцкан стигао, Друштво није могло учествовати на конгресу, али је замолило за извештај о раду и одлукама бечког конгреса Савеза Јеврејских Жена.

Та је идеја поново покренута на седници Друштва, једногласно је примљена, и решено је да се предлог о томе изнесе на годишњој скупштини која је имала бити у месецу октобру исте године. Још је одлучено да се ради у заједници са „Добротвором.“

На заједничкој седници Ј. Ж. Друштва и Српског Ј. Ж. Друштва „Добротвор“, одржаној 6 децембра 1923, почео је рад на оснивању савеза свих јеврејских женских друштава у земљи.

Пре но што ће се, дефинитивно, основати *Удружење Јеврејских Женских Друштава*, изабран је Припремни Одбор, који ће извршити све припремне послове и руководити целим радом.

Од марта месеца, ове године, изабрани Припремни

Одбор почео је, на својим седницама, свој припремни рад. Правила су послата свима женским друштвима на проучавање да би се, претресена и проучена, примила на скупштини, у октобру месецу, од када ће почети да функционише „Удружење Јеврејских Женских Друштава Краљевине Срба Хрвата и Словенаца“.

* * *

Са овако раширеним програмом и толиким оствареним плановима, Јеврејско Женско Друштво дочекује педесет година свога живота. Нарочито је поратни рад Друштва кренуо пуном снагом и успеси, после ослобођења, најбољи су доказ пробужене свести и културног напретка наше средине као и љубави за посао управе и свих управних чланица.

Историја Ј. Ж. Друштва, са свима својим фазама, значи, донекле, и социјални развој београдске јеврејске средине и може послужити као прилог проучавању живота и наших Јевреја за последњих педесет година.

За половину века урадило се колико се више могло. Колико је суза обрисано, колико невољних прихваћено и колико сиромашних девојака изведено на прави пут, да од њих постану добре жене и мајке!

Ј. Ж. Друштво данас је једна културна установа која је неопходна, чији значај сви признају и чију улогу сви цене.

Данашња Управа сматра за ретку срећу и част што, у време њенога рада, Друштво прославља педесетогодишњицу.

Одајући пуно признање и најдубљу захвалност, у првом реду, свима оснивачицама, свима онима што су вршиле најтежу дужност да, будући љубав и свест за Друштво, крче пут, Управа Друштва помиње, са пуно

поште, та драга имена, чија ће се успомена чувати докле год траје Јеврејског Женског Друштва.

Исто тако нека је част и хвала свима ранијим Управама Друштва, свима чланицама и свима пријатељима који су му ма чиме помогли! И нека би прослава педесетогодишњице, у историји Ј. Ж. Друштва, значила један леп датум, после кога би Друштво продужило свој живот и рад са све већим успесима!

Преглед рада

Занатске Школе Ј. Женског Друштва

од оснивања до данас.

На предлог неколико чланица Јевр. Женског Друштва, одржана је 30-ог Априла 1919. год. ванредна скупштина, да би се почело са обнављањем Друштвеног рада, који је ратом био прекинут.

Управа, која је на тој скупштини била изабрана, изнела је у свом програму, као тежиште свога рада, оснивање Женске Раденичке Школе, у којој би сиромашнија деца, после свршене основне школе, добила спрему, која би их оспособила за живот, проширила своје знање и добила образовање, које је у данашњим приликама свакоме појединцу потребно. На тај начин отргла би се та деца од беспослице, од улице и њеног штетног утицаја.

Први корак ка остварењу те племените замисли учињен је одмах на скупштини апелом на присутне чланице, да приложе свој прилог *Фонду Раденичке Школе*, да би се прве потребе могле подмирити. Апел је нашао срдачна одзива те је скупљена прилична сума новаца.

Са много воље и љубави прегла је Управа на посао, ишло се и молило за помоћ и потпору свугде где је за ту циљ било потребно и, захваљујући свесрдном заузимању управних чланица као и срдачном прихваћају свих којима се за помоћ обраћало, могао се циљ тако брзо постићи.

На првом месту, ваљало се постарати за зграду у коју би се школа сместила и Цркв. Школ. Јевр. Општина уступила је бесплатно своју зграду у Солунској ул. бр. 22, а поред тога и новчани прилог од 500 дин. Управа се обратила затим Америчкој Мисији за помоћ, и посредовањем Главног Рабина, г. Dr. Исака Алкалаја. добило се од представнице Америчког Црвеног Крста, г-ђице Мартини, 10 шиваћих машина, као и материјал за шивење, под условом, да се од њега сашије рубље и одело за сиромашну децу Дунавског Краја, што је и учињено. Од Дирекције Плена добио се потребан намештај за школу. А Беогр. Жен. Друштво, као главна централа раденичких школа, љубазно је ставило своје услуге на расположење, упућивало је и саветовало. Затим се Управа обраћа Министарству Трговине и Индустрије за помоћ и добија субвенцију од 3.000 дин.

Јула месеца, исте године, Друштво освећује своју прву, јавну културну установу, за коју се толико залажило. Освећење је извршио Главни Рабин г. Dr. Исак Алкалај а присуствовали су и представници свих наших Удружења као и представнице Београдског Жен. Друштва.

Свој рад школа је отпочела 1. октобра 1919. год. и у њу се уписало 14 ученица. Ручном раду их је учила наставница рада, коју је у прво време само Друштво плаћало, а предмете и то у прво време само: веронаука, српски језик и рачун, предавале су драговољно управне чланице г-ђе Јелена С. де Мајо, Хермина Меламед и Ружа Леви.

У школи се учило све што спада у делокруг веза и шивеља и са великом се вољом прионуло на рад тако, да се после четири месеца већ могао примити на израду у школи и приватни посао.

29-ог Јула 1920. год. био је први испит у Раденичкој Школи, коме је присуствовала од стране Беогр. Жен.

Трећа Председница Луча Леви — 1856.—1904.

~

4

Друштва г-ђа Јулијана Викторовић наставница и г. г. Рафајло Финц и Соломон М. де Мајо од стране Цркв. Школ. Јевр. Општине. Успех је био одличан и присутни представници изразили су своје велико задовољство на постигнутом успеху.

Тако је прокрчен пут другој грани јавног рада који, по својој важности, у данашњим напреднијим приликама, долази на прво место, а за који су наше жене показале исто толико свести и разумевања колико су наше мајке, оснивањем Јевр. Жен. Друштва показале нежну душу, племенито срце и хумане осећаје — а то је *културни правац рада*, и он је постао идеја водилја доцнијег рада Друштвеног.

У својој раду школа се придржава закона о Занатским школама, води се под именом *Занатска Школа Јевр. Жен. Друштва* и потпада под Министарство Трг. и Индустрије, које школи, за кратко време по оснивању, поставља квалификовану наставницу рада, а идуће године Министар. Просвете поставља предметну наставницу.

Да би се деци дало више подстрека, Управа је решила да се ученицама да извештај проценат од зараде и то: ученицама прве год. четвртину зараде од израђеног посла, а вишим разредима, доцније, половину. Даље, да би се ученице упознале са славним примерима наше историје и упућивале на чување наших традиција као и очувале национални осећај, приређене су, о празницима Ханука и Пурим, школске свечаности. На тим свечаностима, одржавао је Главни Рабин Г. Dr Исак Алкалај, пригодне говоре, ученицама је дата још и ужина да би деца осетила радост и љубав око себе.

На свечаности Пурим 1921 год. ученице су први пут извеле један мали програм, који је изазвао велико допадање.

Рад у Занатској Школи развијао се поступно тако да се сваке године отварао по један разред више.

1921. год. два разреда са укупно 32 ученице, а 1922. год. три разреда са укупно 40 ученица. У овој години Занатска Школа има две наставнице за рад и две за предметну наставу, тако да се у школи учи још и историја, географија и писање. Знајући од коликог је значаја неговање песме за подизање духа и смисла за све што је лепо, Управа је умолила г-ђицу Мери Леви настав. музике, да деци предаје певање и г-ђица Леви се драговољно томе одазвала. Г-ђица Војка де Мајо, прима се добровољно да деци предаје гимнастику. И тако су те године ученице, на једном матине-у Јевр. Жен. Друштва, саме испуниле леп програм састављен из ритмичке гимнастике певања и рецитовања. 1923 год. Школа има осим три нижа разреда и I. продужну годину, са укупно 48 ученица.

На испитима присуствују увек изасланица Мин. Трг. и Индустр. за испите из рада и теорије рада, а изасланица Мин. Просвете за испите из предмета. Према њиховим оценама успех је увек био одличан. Исто тако и представници Цркв. Шк. Јевр. Општине, присуствовани су испитима школским. О испитима приређивала се увек и изложба радова из којих се најбоље могао видети напредак и успех у школи.

Ове године школу похађа 54 ученице од којих неке свршавају II. продужну годину и тиме завршују школу. Оне ће по положеном испиту добити сведоцбу, потписату од Управе и изасланице Мин. Трг. и Индустрије Ове године држали су се испити 25-ог и 26-ог јула. 25-ог су полагаани испити из теорије рада и Министар. Тргов. и Индустрије је послало свога изасланика, инспектора г-ђу Љубицу Кнежевић. Од стране Министарства Просвете, за испите из предметне наставе, г-ђу Савку Радичевић, над-

зорницу школа. Успех је био одличан. Испиту је присуствовао и Врх. Рабин г. Dr. Исак Алкалај и упутио је ученицама неколико речи и поука а нарочито се обратио ученицама које ове год. завршују школу и ступају у живот. Из љубави према овој установи Г. Врх. Рабин заинтересовао је добре људе и добио је, пре две године, суму од 700 дин. од г. Лазе Аврамовића, да се награде две најбоље ученице; а ове године је добио 12 дуванских лозова од г. Исака Машијаха, да се награде три најбоље ученице. Те су награде додељене овим ученицама: I награда 6 дуван. лозова свршеној ученици Сарини Албахари; II награда 4 лоза Матилди Рафајловић уч. I продужне год. и III. награда, два дуван. лоза, Илонки Коен уч. III год.

Да бисмо пружили слику кретања рада у школи за ову годину, излажемо извештај који је поднела благајница школског Одбора.

	ушла сума	подељена зарада учениц.	ситни трошкови	чист остатак
за мес. Септ. и Октобар	1.165.50	278.—	53.50	834.—
„ „ Нов. и Децембар	1.820.—	737.50	95.—	987.50
„ „ Јануар и Фебруар	1.580.—	630.—	173.—	777.—
„ „ Март и Април	2.358.—	964.25	201.—	1.182.75
„ „ Мај и Јуни	2.376.—	850.—	320.—	1.206.—
	9.299.50	3.459.75	842.50	4.987.25

Занатска Школа имала би много већи прогрес, да је наша средина осетила њен значај, као што се у другом свету цене и походе овакве школе. Управа школе апелује на све наше породице које имају женску децу да се више заинтересују за ову установу која им се ставља на расположење да им помогне у васпитању женске деце и која осигурава будућност толиким девојкама.

Секретар,
Софија Алмули.

Благајница,
Сара Ж. Коен.

Председница,
Јелена де Мајо.

И з в е ш т а ј о раду Феријалног Одсека за годину 1923—1924.

Пре годину дана основани Одсек Феријалне Колоније Јевр. Жен. Друштва, вредно радећи, сакупио је већи број редовних чланица, те данас Одсек броји 200 чланица.

Управа Фер. Одсека почела је, још марта месеца ове год. преписку са Израилском Феријалном Колонијом из Загреба, да би се, као и прошле године, примила наша деца, да, у заједници са групом деце Загребачке Фер. Колоније, пођу у Црквеницу на потребно им опорављење. После дугог чекања, Фер. Колонија из Загреба одговорила је да жали што ове год. није у могућности да наших 6 девојчица прими, због великог броја њихове деце из Хрватске.

Тиме је био ометан рад Феријал. Одсека, јер смо сигурно рачунале, према усменом обећању, да ће нам се сваке године примити највише 10 деце, да ће нам деца бити примљена и смештена од Загребачке Фер. Колоније. Управа Феријалног Одсека је сад принуђено да се обрати приватним установама, које имају исти циљ и она ће наћи пута и начина да своју децу пошље на опорављење и тако оствари свој задатак.

Од колике је потребе по здравље сиромашне деце дати им могућности да се окрепе и оснаже, схватиле су

и дале најбољег доказа својим прилозима све чланице Фер. Одсека као и племените јеврејске жене из Крагујевца које су похитале да из својих скромних прихода пошљу Феријал. Одсеку суму од 300. дин.

Управа, поред све добре воље, жали што из материјалних разлога није у могућности да ове године пошаље већи број деце, али ће се трудити да идуће године тај број увећа; и зато апелује на све мајке и добре људе, да јој то омогуће и упишу, са скромним улогом од 30 дин. годишње, своју децу за чланове „Феријалне Колоније“.

Управа се заложила и успела, за кратко време, да и ове године пошље на опорављење 6 девојчица. Девојчице су отпутовале 10. Јула, у пратњи једне учитељице, на море у Прчан (Бока Которска) у опоравилиште Београдских Женских Лекара, где ће остати месец дана. Деца ће поред купања у мору уживати и све друге угодности, које једно такво модерно опоравилиште пружа.

Београд, Јуна 1924.

Секретар,
Рустика Мандил.

Председница,
Мери Фархи.

Благајница,
Матилда М. Леви.

Извештај о раду Јеврејског Женског Друштва у 1923—1924. год.

На годишњој скупштини, одржаној 24. октобра, која је овога пута била изборна, остала је већина чланица старе управе; две су чланице поднеле оставке; а пошто се управа бројно проширила, изабране су за чланице још и ове г-ђе: Стреја Давичо, Јелена Були, Олга Д-р Маргулис, Буна Анаф и Лоти де Леон.

Управа се старала да у пуној мери оправда указано јој поверење и уложила је и воље и труда, како би Друштвени рад најбоље одговорио постављеним задацима.

Као и до сада управа је била потпомогнута од Мин. Трговине и Индустрије, Минист. Просвете, наше уважене Општине и од чланица и пријатеља самог Друштва.

Са дубоком поштом и тугом помињемо велики губитак који је друштво претрпело смрћу своје управне чланице, г-ђе Нети Мунк. Велика љубав и висока свест јеврејске жене били су покретач свему њеном раду патриотском као и хуманом; и зато је тај рад и био својом пожртвованошћу и обилношћу од силног замаха и обухватио ужу и ширу заједницу нашу.

Велике су заслуге које је Нети Мунк својим радом стекла и, у жељи да се њеним заслугама ода достојно признање, Управа ју је уписала за добротвора свога Друштва.

**Меркуша Були, четврта председница и почасна
председница Јев. Жен. Друштва.**

На погребу који је био ретка манифестација пуног признања врлој кћери ове земље, узела је управа као и ученице Занатске Школе корпоративног учешћа и председница се опростила, у име Друштва, дирљивим речима. Њен примеран и пожртвован рад остаће у вечној успомени и служиће за пример даљем раду нашем. У овој год. Друштво је добило 18 нових чланица, те оно данас броји 470 чланица.

У току године уписани су као добротвори: пок. Добра Митровић, кога је уписала београдска јеврејска омладина; пок. Војка Данити, уписали је родитељи; пок. Нети Мунк, уписало је Јеврејско Женско Друштво; пок. Шемаја Коен, уписала га супруга Сара Коен; пок. Самуило Меламед, уписала га кћер Рустика Мандил; пок. Жак Алкалај, уписала га сестра Мери Фархи; пок. Фриц де Мајо, уписао га отац Макс де Мајо и г-ђа Естира Ш. Русо, коју је уписало Јеврејско Женско Друштво.

По својим правилима Друштво ради у два правца: хуманом и културном. Хумани рад састојао се из следећег. Сталну месечну помоћ од 60 дин. добијају 14 старица, а за празник Ханука старице су биле обдарене топлим оделом и дуплом месечном помоћи. Да би децу, као и до сад, за Ханука могла обдарити, Управа се молбом обратила нашим г. г. трговцима, без разлике вере, тражећи прилоге у порхету и платну, и наишла је, као и увек до сад, на срдчан одзив, на чему им и на овом месту наша велика захвалност. Управа је ове год. обдарила 48 ученица топлим оделом, сашивеним у школи, паром обуће и паром рубља. На свечаности приређеној за Ханука, одржао је наш уважени Врховни Рабин г. Д-р Исак Алкалај врло леп говор „О првој и главној дужности жене да подигне бројно и здравствено јак подмладак“, на чему му и овом приликом наша највећа захвалност. Деца су отпевала

неколико песмица, а затим је настало даривање деце и раздавање традиционалне „Миренде“ као и 10 дин. у новцу. На тој свечаности пало је од наших увек дарожљивих чланица 8.050 дин. прилога, чиме су покривени учињени издаци за обућу.

Негујући наше традиционалне обичаје, Управа је за Пурим приредила школску свечаност, на којој је, на нашу молбу, г. Давид Менда, вероучитељ, одржао говор „О великим женама у јеврејској историји“, указујући на њих као на светле примере. А ученице су извеле програм састављен из неколико песама, декламација и приказале историјску сличицу „Мајка са седам синова“, која је изазвала велико допадање. На овом месту истичемо пријатељску готовост којим се на нашу молбу одазвала г-ђа Естира Русо, која, иако запослена у својој наставничкој дужности, ипак је нашла времена и уложила свој труд, да нашу децу спреми, да са таквим успехом изведу свој програм. Наша срдачна захвалност г-ђи Естери Русо и г. Давиду Менда. Ученицама је том приликом дата и ужина.

Знајући од коликог је значаја и важности циљ који је себи поставио „Кереи Хајесад, и у жељи да и оно томе допринесе свој део, Друштво је послало кураторијуму Кереи Хајесада свој годишњи прилог у 3000 дин.; Националном Фонду 1000 дин., а приликом недавно одржаног Ционистичког Конгреса у Београду 1000 дин. за Југословенску фарму у Палестини. Студентској Мензи у Бечу послат је годишњи прилог од 1000 дин. Тренутне помоћи Друштво је дало: трима младићима, мединарима из Бесарабије, који су дошли овамо, због прогона, и тражили помоћи, и то 800 дин., а наше чланице помогле су их оделом и обућом; двојици емиграната за Палестину 200 дин., Самуилу Сиду 200 дин., жени Цевија Песака 200 дин., једном болеснику 100 дин., болесном мла-

дићу из Бјелине који је лежао у болници, за побољшање хране 160 дин., двама избеглицама из Маџарске 200 дин., једном болеснику који се у пролазу кроз Београд разболео 100 дин. Бењамину Дупчеку избеглици из Одесе 200 дин., Игњату Леви 50 дин., једном инвалиду 50 дин., једној старици 50 дин. Из свога магацина, Друштво је издало одела, рубља и обуће у више махова, потребитим лицима, као и „Потпориним“ питомицама.

Свој културни рад Друштво је проширило приређивањем једног циклуса од четири предавања из области хигијене. Пратећи рад у том правцу и видећи од коликог су значаја ова популарна предавања за подизање културног нивоа наше средине, Управа је замолила нашу г. г. лекаре: Д-р Соломона Алкалаја, Д-р Букића Пијаде, Д-р Рафајила Маргулиса и Д-р Исака Ешкенази, да одрже по једно предавање, и господа су се љубазно одазвала овоме позиву. Та су предавања одржана, у размацима од 15 дана, у сали „ОнегШабата“, и била су сва одлично посећена. Управа је задовољна што је успела да пробуди интерес за оваква предавања и она ће и даље наставити и проширити свој рад у том правцу. Поменута г. г. лекари ставила су нам текстове својих предавања на расположење и Управа ће их згодном приликом штампати у јевтином издању да би их још јаче популарисала.

Сходно предлогу који је Управа на последњој скупштини изнела, да се почне са радом на „Удружењу Јевр. Жен. Друштава“ у земљи, и одлуци која је тада пала, Управа је развила највећу делатност у том правцу. Први је покушај учињен са непосредном близином Београда са Панчевом. Председница и две управне чланице посетиле су Панчевачку Јевр. Женску Задругу и изложиле потребу удружења и заједничког рада. Циљ удружења је двојак: први је да се удружи што већи број јевр. жен. друштава у

земљи за заједничку сарадњу на националном, социјалном, економном, просветном и здравственом пољу. Свако би Друштво слало свој годишњи извештај Удружењу, те би тако знали једни о другима, шта и како које Друштво ради, и на тај начин добили би и директиве и подстицаја за што бољи и напреднији рад а тиме би подigli и проширили општу делатност јевр. жен. друштава у земљи. Сем тога радило би се да сва јеврејска жен. друштва приђу као члан Н. Ж. Савезу који штити сваког свог члана и који је највиша инстанца за сва женска питања у земљи.

Други исто тако важан циљ је да преко Удружења постанемо члан интернационалног Савеза Јеврејских Жена, (Jewish Council of Women) преко кога би биле у контакту са Јеврејским Женским Друштвима целог света, знале шта и како оне раде и сарађивале на општем добру нашега народа. Панчевачка Јеврејска Женска Задруга срдечно је прихватила идеју Удружења и изјавила да је приправна да му приђе. Охрабрена овим успехом Управа је позвала на сарадњу и Српско Јеврејско Женско Друштво „Добротвор“ и у заједници са њиме образован је припремни одбор коме је стављено у дужност да припреми све што је потребно до дефинитивног оснивања Удружења.

Тако је припремни одбор разаслао циркуларе свима Јеврејским Женским Друштвима у земљи, у којима је изложена потреба и циљ Удружења, позивајући их на заједнички рад. Скоро сва су Женска Друштва одушевлјено прихватила у начелу тај позив. За овим је припремни одбор израдио нацрт правила за Удружење и послао га свима Друштвима на проучавање, да би се на конституирајућој скупштини, чији ће значајан датум бити везан за 50-годишњу прославу нашег Друштва, јер ће се одржати следећег дана по нашој прослави, ставиле примедбе и чули предлози. Тако ће из припремне фазе прећи у

акцију ова нова Установа Удружење и ми смо уверене, да радимо за опште добро наше уже и шире заједнице.

Друштво „Потпора“ обратило се у више махова нашем Друштву, са молбом да неколико њихових питомаца, махом ратних сирочади, сместимо у Државну Заштиту Деце и тако их отргнемо очигледне пропасти улице и беспослице. Управа се тој молби радо одазвала и сместила питомице, Соку Гедаља и Винку Мандил, у Заштиту Деце где сад деца лепо напредују како у телесном тако и моралном погледу и похађају школу. Трећу питомицу, Сарину Гедаља, Друштво је сместило у Заштиту Девојака.

На молбу суботичке болнице „Д-р Бернард Змигер“, да се скупљају чланови и прилози за ову болницу, Управа је скупила 50 чланова и добровољних прилога; укупну суму 2036 у заједници са Друштвом „Добротвор“. Друштво је скупљало прилоге за сиромашне јеврејске научнике из Немачке и скупило и послало суму од 6590 дин.

✕ Поводом покретања идеје за оснивање Јевр. Музеја, управа је, на молбу Ложе Б. Б. „Србија“, учинила апел на своје чланице, да у својим круговима подстакну на прибирање и предавање старих ствари, књига, рукописа, слика и т. д. карактеристичних за нашу прошлост.

Поводом 25 год. прославе нашег уметника г. Јосипа Папића, Управа му је послала телеграфску честитку а приликом његовог гостовања у Нар. Позоришту овде, на банкету приређеном у његову част, председница га је у име Друштва топлим речима поздравила.

На позив просветно-културног друштва „Ла Беневоленција“ из Сарајева, да узмемо учешће у 30 год. прослави њиховог рада, од стране Јевр. Жен. Друштва, биле су делегиране г-ђе Софија Алмули и Фани Коен. Г-ђа Алмули је на банкету срдчним речима честитала и

изнела благотворни утицај свесног, пожртвованог и обилног рада „Ла Беневолентије.

Исто тако на 32 год. прослави наше просветне раднице г-ђе Естире Русо, наставнице основне школе Дунавског Краја, наше је Друштво узело видног учешћа и у знак признања за њен обилан и пожртвован рад на просветном и хуманом пољу, уписало је Г-ђу Русо за члана добротвора; на прослави је у име Друштва г-ђа Софија Алмули топлим речима поздравила слављеницу.

Ценећи рад Друштвени и да би дали могућности да своје циљеве остваримо приложили су нам:

Генерална Банка 1.000 дин., Банка Метропол 1.000 дин., Трговачка Штедионица 500 дин., Г. Исидор Сумбул инж. 500 дин. и јевреј. жене из Крагујевца 250 дин. У Крагујевцу има свега 12 јевр. жена и оне се међусобно старају и скупљају новац за добротворне циљеве које с времена на време шаљу појединим хуманим установама и потребитим лицима. Истичемо овај диван пример племенитости и дарожљивости јевр. жена, које ма где биле узимају учешћа у хуманом раду.

Поред улога редовних чланица, као главни извор из кога се подмирују годишњи издаци Друштвени јесте забава, коју Друштво сваке године приређује. И ове год. Друштво је приредило своју забаву у просторијама Палас Хотела и трудило се да забава пружи свима посетиоцима најпријатније утиске. Забава је веома успела у сваком погледу и чист приход са забаве био је 17.530.

Спољашни рад Друштвени обухвата везу и сарадњу са осталим културним и хуманим Друштвима у земљи, који се састоји углавном у моралном и материјалном помагању.

Друштво је, свесно својих патриотских дужности, сарађивало са Народном Одбраном и присуствовало свима

Са прославе 25 годишњице Ј. Ж. Д. 1900.

њеним конференцијама. Исто тако оно узима учешћа при оснивању „Јадранске Страже“ и председница је члан главног Одбора „Јадранске Страже“, за чијег се члана добротвора Друштво уписало са сумом од 1000 дин. Приликом Кермеса који је за ту целъ на Калемегдану био приређен, Друштво је имало свој павиљон где су се продавали конфети и предан је приход од тога у износу 4.352 дин. Као и прошле, и ове год. на позив Београдске Општине, Друштво скупља прилоге за београдску сиротињу и за Божић је скупило суму од 1960 дин. За забаву ђака Држ. Трг. Академије Друштво је послало прилог за бифе у натури. Инвалидима је послат прилог за Божић 100 дин. Општини града Зворника послато је 100 дин. за болницу. Узима учешћа и сарађује у одборима за прославу: г. Сташе Биничког, г. г. Персе и Раје Павловића, г. Димитрије Гинића. На прослави 25 год. друштва „Кнегиње Љубице“ Друштво заступа председница. За Ђурђев дан продавале смо цветак у корист Кола Српских Сестара и предале смо суму од 1.400 дин. На Светосавској прослави, Беогр. Жен. Друштва, Дома Малолетника, и на Матине-у Кола Срп. Сестара, Друштво шаље своје делегате. Присуствује предавањима организације учитељица и забавиља, год. скупштини Беогр. Женског Друштва и Материнског Удружења, као и слави друштва „Српске Мајке“ и изложби дечјег Обданишта број 2.

Као члан Управе Нар. Жен. Савеза, наша председница била је на Женском Конгресу који је одржан 1. 2 и 3 Јуна ове год. у Сарајеву. Са њом је ишла и наша управна чланица г-ђа Стреја Давичо. На конгресу је узео учешћа велики број делегата свих Женских Друштава у земљи и ток конгреса је био веома жив. Изнета су и претресана правила и многи корисни предлози и дата је ди-

ректива за даљи рад. Приликом бирања нове Управе, наша је председница опет изабрана за управну чланицу Нар. Жен. Савеза. Том приликом наша је председница одржала у Јеврејском Дому предавање „О културном развиту јеврејске жене у Србији“, које је било одлично посећено, саслушано са највећом пажњом и веома успело. Председница Друштва „Ла Хуманидад“ г-ђа Илка Бем захвалила се г-ђи де Мајо на том интересантном предавању и предала јој је у име Друштва један турски рад златом везен.

Сарајевски листови „Јеврејски Живот“ и „Жидовска Свијест“ донели су цело предавање у својим листовима, у изводу. Председница је одржала и једну конференцију са управама сва три јеврејска женска друштва у Сарајеву, пледирајући, поводом акције Удружења, за што тешњу и приснију сарадњу.

Јеврејско Женско Друштво, радећи у свима правцима, стекло је признање и са највишег места, и председница је била почастиована позивом на дворску забаву. Исто тако када су све председнице имале част да буду позване на чајанку код Њеног Величанства, и наша је председница била позвата и том се приликом Њ. Величанство распитивало о Друштвеном раду. Председница је изнела наш рад око помагања и васпитања деце, преко Занатске Школе, на што је Њ. Величанство изразило своје задовољство.

Да би Друштво обавестило о своме раду Црк. Шк. Јевр. Општину, под чијом је заштитом, шаље јој редовно своје годишње извештаје; а тако исто Мин. Трг. и Индустрије као и другим установама које се интересују за рад око деце.

Из свега изложеног види се да је Друштво радећи по својим принципима: помоћи оне који се не могу сами помоћи, просветити оне који су непросвећени, обазрети

се не само на оне који су уз нас, већ и на оне који су око нас, најсавесније схватило свој задатак водећи Друштво ка остварењу његових високих циљева.

Јула 1924. год.

Београд.

Секретар,
Софија Алмули.

Благајник,
Јованка Фархи.

Председница,
Јелена С. де Мајо.

Потпредседница,
Бела Кадмон.

Чланови Управе:

Јелена Др. Алкалај, Тини Финци, Ленчи Исаковић, Маџилда Аврамовић, Сара Ш. Коен, Рашела Тајтац, Мери Фархи, Ирен Фархи, Јелена Були, Маџилда Леви, Русџика Мандил, Фани Коен, Олга Маргулис, Буна Анаф, Лотти де Леон, Ана Медина, Стреја Давичо.

Надзорни Одбор:

Регина С. Амар, Фрида Меламед, Маџилда Барух.

Рачун Прихода Јеврејског Женског Друштва

Расходи:					
Субвенција Рад. Школи Ј. Ж. Д.				9.482	25
Ажија				41	—
Тренутна помоћ				830	—
Плата				1.650	—
Трошкови				9.446	—
Стална помоћ				7.380	—
Добровољ. прилози нашим удружењима				7.192	—
Добровољ. прилози страним удружењима				1.195	—
Укупни расходи:				37.216	25
Отпис:					
од намештаја		70		6.238	—
Приходи:					
48.178					
по одбитку отписа				6.238	—
Чист приход Дин.		41.940	70	41.940	70
				85.394	95

Београд, 31. Де-

Благајница
Јеврејског Женског Друштва,
Јованка Јос. Фархи.

На основи чл. 22. Правила Јеврејског Женског Друштва у Бео-
смо овај рачун Прихода и Расхода, сравниле га са свима

Рачун

Јеврејског Женског Друштва,

Активa.					
Благајна				10.297	90
Хартије од вредности				147.299	—
Прометна Банка, Београд по улож. књ. бр. 4047				2.307	35
Београд Тргов. Штед. Београд. по улож. књ. бр. 66				32.925	—
Спшта Привред. Банка, Београд по улож. књ. бр. 1121				43.444	70
Генерална Банка, Београд. по улож. књ. бр. 111				10.634	—
Управа Фондова, Београд по улож. књ. бр. 1011.				144	50
Раденичка Школа Ј. Ж. Д. Београд				7.061	—
Феријални Одсек Ј. Ж. Д. Београд				5.428	—
Намештај	6.239	—			
по одбитку отписа	6.238	—			1
				259.542	45

Београд, 31. Де-

Благајница
Јеврејског Женског Друштва,
Јованка Јос. Фархи.

На основи чл. 22. Правила Јеврејског Женског
смо овај рачун Изравнања, сравниле га са свима књи-

Изравнања

на дан 31. децембра 1923. год.

Пасива

Главница
Приход
по одбитку отписа од намештаја

48.178
6.238

70
—

217.601 75
41.940 70

259.542 45

децембра 1923. год.

Председница
Јеврејског Женског Друштва,
Јелена С. де Мајо.

Друштва у Београду, прегледале
гама, па смо нашле: да је у свему тачан и исправан.

Чланице Надзорног Одбора:
Регина С. Амара.
Машилда Барух.

Културни развитак јеврејске жене у Србији.

Иако је данашња јеврејска жена у Србији, посматрана са европског гледишта, у потпуно културном смислу те речи, још у много чему заостала, она је ипак брже културно напредовала, но што је то било у народима који су имали постепенији и мирнији развитак. И баш у тим скоковима прогреса, у честим изменама и прелазима између само две генерације, матере и кћери, у томе и леже узроци недостатака њених. Ипак посматрана према модерној жени у данашњем смислу те речи, наша примитивна жена је каткада симпатичнија, а каткада и способнија да — као супруга и мати — одговори своме позиву.

Напредак је ипак очигледан, и ако не на свима странама.

Жене из патријархалних домова, школоване и васпитане у јеврејском духу, које богатство и мода нису одвојили од књиге и које прате све културне појаве — такве жене, код којих је у хармонији васпитање и интелигенција, несумњиво су најнапредније.

Ми ћемо расмотрити развитак јеврејске жене упоредо са јеврејском кућом.

Где год су Јевреји у Србији били насељени били су увек у заједници. Јевреји у Београду били су насељени на Јалији, поред Дунава. Јалију су сачињавале ове главне улице: Јеврејска, Солунска, данашња Принца Евгенија, које се и данас пружају од Душанове улице ка Дунаву, и улица Аврамова која иде упоредо са Дунавом. На простору, огра-

Благајница Јохана И. Леви — 1863.—1916.

ниченом тим улицама, дизале су се, на првом месту две Синагоге и зграда Црквено-Школске Јеврејске Општине. Око Синагога су били сплетови скромних јеврејских кућа. Из тога круга водиле су мале, узане улице служећи као пролази за главну улицу. Домови у овој улици били су својина богатијих Јевреја, а куће све саграђене на ондашњи начин: са ниским прозорима и вратима, свака са великим двориштем, пуним зеленила и цвећа. Дворишта су била везана малим пролазом са суседним домом.

У тим кућама живело се просто, побожно и патријархално. Женскиње се није никуд даље кретало од свога круга и родбине. Девојке су васпитаване за домаћице и супруге. И то све подједнако, и сиромашније и богатије. Како је била чешћа појава да имућнија кућа узме сироту девојку за обављање домаћих послова и чување деце, карактеристично је да таква девојка није била одвајана од стола и заједничке собе. Са њом заједно радиле су најтеже домаће послове и кћери домаћинове, са њом се заједно и забављале. Таква девојка била је стварно укућанка. Њу би домаћини обично удомили као своју рођену кћер.

Девојке су излазиле најчешће о празницима и са-стајале се са својим другарицама увек само по дану. У вече, када су родитељи приређивали посела, на којима су били само суседи и родбина, млађе жене и девојке забављале су се одвојено. Женско дете сматрано је као терет и брига у кући, и ко би имао више женске деце жалили би га као несрећног човека. Као можда и данас по селима и примитивним срединама, и у јеврејском кругу, пре шесдесетих година, није се женском детету, нарочито девојци, удавачи придавала индивидуална вредност. Гледало се само чија је, а не каква је. Родитељи су својој кћери ~~в~~лазили мужа, не питајући је за пристанак. Али удајом

би се њен положај знатно побољшао. Као жена, а нарочито као мати, Јеврејка је била већег угледа и поштовања, цењена и од мужа и од родбине. Она се тада већ смела слободније кретати и сама је управљала кућом. Све је ово било у времену када су породична осећања била врло јака, родбинске везе исто тако развијене а брак стајао на највишем моралном нивоу. Тада се ретко знало за рђав живот у браку а развод је био још ређи случај. Разведена жена је била у врло тешком положају, нигде је нису радо гледали и примали, чак су је и родитељи и родбина осуђивали.

Традиције су нарочито чуване и биле светиње. Жена и мати, иако неписмена, васпитана у вери и традицијама, имала је начина да својој деци улије љубав и загреје их за све што је везано са вером, кућом и јеврејским обичајима. У колико су деца била одраслија, у толико су углед матере и њена вредност у кући све више и више расли. У породици су је ценили нарочито по томе како је васпитавала своју децу, како је водила кућу и како се опходила и понашала. Тако је, у ствари, жена давала правац домаћем животу и подизала углед куће. О примерним женама и матерама говорило се свуда с поштовањем и на њих је указивано као на примере за углед.

1860-тих година Јеврејке већ постепено напуштају стару ношњу и покривање косе. Како су им мужеви све више улазили у трговину и на тај начин долазили у везу са Србима и странцима, они су им доносили модернија одела по угледу на Србе (а ла србеска) и по угледу на запад. Тако је почела мода, неприметно, да улази у конзервативну и затворену јеврејску кућу. Живот излази из куће и женски свет излази из своје повучености. Око 1865 године помињу се и прве забаве са игранком. Девеојке се ближе упознају са младићима и слободније се

крећу. Старији не могу већ више не узимати у обзир и мишљење девојачко при њеној удаји. Гледање кроз баштенске оgrade и прозор губи своју чар. Спољни, нови живот је већ пробио зидове Гета и ушао у јеврејска дворишта и јеврејске куће.

Ни у том времену економске прилике нису штеделе жену, која тада ван куће беше неука и непрактична за живот. И тада је било сиромашних жена и незбринутих породица, у којима су матере или кћери морале радити за насушни хлеб — долазећи до њега много теже но данас. Не знајући никакав стручнији посао, те су жене морале радити најтеже кућевне послове. Тек доцније било је жена вичних шивењу и везу. Јер су жене са ширењем моде могле живети од кројачког заната.

Од установа најранијег датума јесте појава неке врсте дечијег забавишта или, тачније, обданишта специалне врсте. Имућније породице слале би, уз скромну награду, своју децу појединим сиромашнијим породицама, које би преко целог дана пазиле на поверену им децу и показивале би девојчицама примитивне ручне радове. Старије девојчице училе су шивење и вез. И то је било све, јер до школе и писмености ниједна није дошла у то време.

Културни развитак Јевреја на Истоку и оних на Западу уопште се битно разликује. Док су се ови други развијали у напредној западној култури и у своме развоју дали писце, научнике и јавне раденике на свима пољима — дотле су Јевреји на Истоку остали примитивнији и у свему заостали.

Јевреји у Србији бринули су се, у прво време, у погледу школовања, само о мушкој деци. Мушкарци су у велико одлазили у српске школе учећи истовремено и јеврејску књигу. Интересантно је и похвално забележити да су мајке одмах схватиле вредност и значај школе.

Приликом уписа мушког детета у јеврејску школу, приређивана је у родитељском дому читава мала светковина. Тога дана слао се поклон детињем учитељу, а друговима давани слаткиши. Упису детета у школу присуствовала је мати и најближа родбина. После тога су у кући примана честитања. Али у колико се обрађала већа пажња просвећивању мушког детета, у толико се на женско дете није даље мислило до да се удоми.

У то време Турци су још живели по неким градовима у Србији. У Београду их је било највише. За време бомбардовања Београда 1862. године, Јевреји су били међу првима, који су морали напустити своја огњишта и склонити се у Вишњицу и друга околна села. Те исте године, кад су се Турци из вароши морали повући у град, Јевреји прелазе у српско поданство. Ово је било од епохалног значаја по цео даљи развитак и живот Јевреја у Србији. Као грађани Србије они прилазе ближе Србима, имају заједно са њима исте грађанске дужности, служе војску и деле са њима и зло и добро, све до потпуног ослобођења од Турака.

Иако су Турци живели у неким варошима, Срби су већ тада имали своје културне тековине. И то не само у Београду, но у свима већим местима у земљи. У Београду су постојале основне школе код Саборне Цркве, на Теразијама и на Дорћолу. Када су, после бомбардовања, Турци напустили варош, почеле су се јеврејске жене слободније кретати и више излазити. И тек тада су Јевреји, угледајући се на Србе који су већ давно давали своју женску децу у школе, почели такође помишљати на школовање своје женске деце.

На молбу Јевреја, држава отвара 1864. год., прву основну школу за јеврејску женску децу, на Јалији. Прва наставница у овој школи била је Пијада Капетановићка

ранија учитељица у Голупцу. У прво време, и ако се осећала силна жеља за писменошћу и очеви једва дочекали отварање школе, мајке су нерадо давале своје кћери у школе, јер нису још увиђале њену потребу. Зато је број женске деце у школи био у почетку сразмерно врло мали. Али се убрзо почела осећати благодет школе и српске књиге; расла је жеља за знањем и напретком, жеља да се не изостане за новим временом. Тако је растао и број женске деце у школама. Важно је констатовати да су женска деца била прва која су унела из школе у кућу српски језик и српску песму. По улози у животу и васпитању, везана више за кућу и нежнија од своје браће, — женска деца, радознала и разговорна, преносила су све што су чула у школи у родитељски дом. Тако се неосетно почело у кућама све више говорити српским језиком. И ако се осећала потреба за вишим школовањем, ипак женска деца, из тих година, нису учила више од основне школе.

Али спољни утицај није био мали и он је допринео да се ранији живот све више и више мења. Поједине богатије јеврејске породице почињу се исељавати са Јалије у варош. Природно је да су њихове жене и кћери дошле у додир са ширим српским круговима и почеле примати нов начин живота — посећујући њихове забаве и посела. Мода је освојила све кругове и сталеже и постала потреба живота; по њој се — као и данас — врло често ценила вредност жене. Тада је већ настала разлика између сиромашних и богатих девојака: и по оделу и по начину живота. Јер је патријархални живот био изгубио своју драж и своје обзире.

Око седамдесетих година прошлога века, јеврејска женска деца још се не усуђују да продуже државне школе. Богатије девојке одлазиле су у једну приватну школу,

која је била под надзором Министарства Просвете, и у којој се учило нешто музике, страни језици и женски ручни рад. Покојни Светомир Николајевић, професор, предавао је у тој школи: српски језик, историју и географију. Курс учења трајао је једну до две године. Из ове школе, и ако отворене са најлепшим смером, због тога што су је могле посећивати само богате девојке, излазила је, мора се рећи, полукултурна жена која је била горда на своје веће школовање, и себе прецењивала над осталима. Иначе, кућа, породица и брак — и таквој жени остали су светли идеали. Сиромашније пак девојчице одавале су се више изучавању заната, користећи тиме и својима и својој будућности.

После седамдесетих година школа се све више и више похађа. Генерације које су одлазиле у школу улазиле су све више у српску историју, јер су биле сведоци многих значајних и судбоносних историских догађаја. У дечје душе уливала се све више љубав према земљи и српском народу.

Из тога времена бележимо једну значајну појаву, прву по свом облику у то доба. Јеврејске жене, и ако недовољно писмене, почеле су све више схватати своју дужност. По природи племените, по васпитању дарезљиве, оне оснивају 1874. год. Јеврејско Женско Друштво — руководећи се при томе милосрђем и љубављу према ближњима. То Друштво, коме су постепено прилазиле све жене, био је први знак већег културног напретка.

Ово доба — по психолошком развоју тадашњег друштва — било је доба у коме су појединци играли велику улогу у друштву. На супрот данашњем времену, у коме утицај масе преовлађује над утицајем појединаца, у оно време појединци су имали јаког уплива на ток друштвенога живота, и својом индивидуалношћу успе-

Нети Ж. Леоновић, пета председница

✓

вали да читавим генерацијама утисну печат свога схваћања. При посматрању покрета, који су се у то доба појављивали, ми осећамо да су читаве покрете поједини људи водили својом личношћу и били оличење идеја читавих поколења. С тога говорити о јачем културном развоју, који се у то време опажа код јеврејске жене, значи на првом месту говорити о оним личностима које су му дале смисао и правац.

Међу ученицама издваја се Регина Јелишева која прва, после основне школе, продужује школовање у вишим државним школама. Идеал је био ове младе, одушевљене девојке да постане учитељица и послужи своме народу и својој отаџбини. Имала је да преброди велике тешкоће, да би постигла свој циљ. Сем сиромаштва, с којим се стално борила, морала је сносити одвојеност својих другарица, који је нису разумевале и подозривост старијих који су је нерадо гледали. Све је она то храбро сносила и најзад успела у борби. Године 1879. свршила је школу и постала учитељица на Јалији. Тако је, после петнајест година рада у четвороразредној женској школи, дошла за помоћницу Пијати Капетановићки њена ученица, Јеврејка. Већ тада се број ђака удвостручио и све је више растао. А када је 1882. год. уведена обавезна настава, број се деца на Јалији толико увећао да су у њој радиле четири наставнице.

Појава Регине Јелишеве као учитељице имала је великог утицаја на даље школовање и образовање женске деце. Она је имала високо национално осећање и знајући добро менталитет јеврејске деце, умела је најлепше утицати на њихову душу и улили им чисту и велику љубав за све оно што је српско. Од тада је већ приличан број девојчица одлазио, после основне школе, у Вишу Женску Школу — тада једину установу у Србији за више обра-

зовање женске деце. Разуме се, тај је број био релативно још врло мали према броју женске деце у основној школи. У В.Ж.Ш. одлазиле су сиромашније девојчице да би доцније могле ући у државну службу. Богатије кћери одлазиле су у стране заводе, одакле су се обично враћале, после две године, са знањем неког страног језика, музике и литературе — разуме се ни мало темељним но потребним зато што је то била одлика богатих удавача. Највећи број женске деце одлазио је на учење ручних радова, да би дошао што пре до зараде.

Године 1885., за време српско-бугарског рата, Регина Јелишева за све време ради, скупља прилоге за болнице и, заједно са својим ученицама, спрема завоје за рањенике. За карактеристику јеврејске жене овога времена треба поменути држање Јеврејског Женског Друштва: оно је помогло Црвени Крст обилатим прилогом, који је пропратило писмом са речима: „за нашу браћу на граници“. — Не могући као државни службеник да иде на фронт за добровољну болничарку, Јелишева је толико загрејала за ову идеју своју младу рођаку Наталију Мунк, да се она прима те дужности и улази у национална и хумана друштва, у којима ради до своје смрти. Наталија Мунк је ученица Регине Јелишеве и наследница племенитих особина ове ретке девојке. У оно време обе су оне сматране за егзалтиране жене, и по судбини свих таквих душа њихова се величина и вредност осетила и признала тек после њихове смрти.

За нова схватања и културније тежње пут је већ био прокрчен. Губила су се преговарања и замерања старијих, ишло се напред стално и непрекидно. Прва на томе пољу — Регина Јелишева — апостолски је радила, жртвовала себе и показала којим путем треба поћи. Она је утицала на родитеље да школују своју женску децу; си-

ромашне ученице помагала је материјално само да не би напустиле школу. Деци је давала пуно полета и воље и омилила им учење. Значајно је да су у то време деца говорила српски и читала српску књигу.

Године 1887. имамо још једну јеврејску учитељицу Злату Барух, 1891. Сидонију Херцог, 1892. две: Регину Бенедик и Естиру Калмић, 1893. Јелину Алкалај и т. д. — Све су оне свршавале В Ж. школу са својим српским другарицама подједнако васпитане, и са истим идеалима.

* * *

Природно је да је културни развитак учинио да позната побожност код женског света мало попусти. Управо она побожност примитивних жена, у којој има и страха и сујеверја. Права побожност остала је, јер кад тога не би било наш културни напредак био би скупо плаћен. Код Јевреја је, наиме, религија тесно везана са традицијама, у којима лежи све наше васпитање и све оно што нас је сачувало и одржало. Традиције наше остале су увек јаке, нарочито у ширим масама народним, и одржале се до данашњих дана. Највеће чуварке традиције су, као и у српском народу, биле жене које су моћни васпитачи деце и ствараоци њихових карактера. Једино је модернистички, или тачније речено надри-културни утицај донео рђавих последица. Он је створио у женском свету антагонизам и завист, али срећом није рђаво утицао на морал, који се релативно одржао на достојној висини и до данас. Тежња за сталним културним развијањем била је увек јача код девојака и жена интелектуалних раденика. Остале, и ако школоване, удајом су губиле интересовање за нова знања и даље развијање. Оне су радо посећивале позоришта, волеле забавну књижевност, али је у свему томе било највише жеље за разонађењем и проводњом.

Највиша улоге жене као мајке и прве васпитачице детета остала је и даље у јеврејском свету на висини. Успех је био још и у томе што је српски дух ушао и у јеврејски дом. Мајке су успављивале своју децу српском песмом и будиле их нежним речима српскога језика. Оне су тако усадиле у душе дечије национално осећање и упутиле децу у живот као синове земље у којој живе. Више није било одвајања, лутања и верских предрасуда. Оно што је само пре шесет година изгледало немогућно, сада је било нормално и природно.

Културни развитак данашње јеврејске девојке иде напоре са њеном српском другарицом. Данас виђамо леп број Јеврејки не само у гимназијама већ и на универзитетима. Сем учитељица, имамо професора, лекара, правника, у књижевности истакнуту Паулину Лебл — Албала, а такође и на свима другим пољима. Али их највише има као чиновница по државним и приватним надлештвима. На свима тим пољима Јеврејка је савесна и озбиљна радница, која високо схвата свој позив. Она са својим преданим радом као користан члан друштва — достојно се одужује земљи коју искрено воли.

Као верно огледало постепеног културног развоја јеврејске жене у Србији служи нам Јеврејско Женско Друштво у Београду, које предњачи радом и напретком у свима правцима. Јер кад упоредимо јеврејске жене, које су пре 50 година у Јеврејској Мали, тадањем фактичком Гету, основале ово Друштво — са доцнијим генерацијама, које су постепено проширивале Друштвени рад, и паралелу повучемо до данашњих жена, које Друштво воде широких погледа и на путу су да уједине сва јеврејска женска друштва у Краљевини — добијамо симпатичан закључак да је Јеврејка била увек кћи свога доба у позитивном или доброме смислу те речи. Ако, пак спо-

собност за прихватањем онога што је савремено, схватимо као знак културе и сталнога напретка, онда менталитет јеврејске жене, осветљен са те стране, може потпуно задовољити.

Јеврејка је давно изишла из — Гета и довољно из предрасуда. Између школованих и модерних и оних без школе постоји несумњиво, и код нас, већа разлика и подвојеност но што би требало да буде. Нека интеллигентне и срећне жене не забораве да су то постале од примитивних добрих матера и нека упуте, поуче и помогну оне које су још заостале, јер нису могле напредовати!

Маја месеца, 1924. год.
у Београду.

Јелена де Мајо.

Дужности савремене јеврејске жене.

Сви људи који су размишљали о просвећивању народа, о његовом моралном, интелектуалном и материјалном подизању, долазили су увек до једног закључка: напредак народа зависи од васпитања нових нараштаја, васпитање деце зависи у првом реду од матера. Према томе, и јеврејски народ, ако жели добру будућност себи и својим потомцима, треба да се стара пре свега да просвети женску децу.

Поред дужности и послова, већих и мањих, тежих и лакших, које човек и жена морају свако у свом кругу да врши, и поред основних моралних начела којима нас религија учи, свака од нас треба да изабере као главну водиљу у свом животу начело: радити стално на свом усавршавању. Ми морамо постати дубоко свесне да није довољно само школско образовање, или, што је понајчешћи случај, само површна монденска углађеност, на којима се престаје да ради чим се стекне диплома или муж. Ми се морамо стално, непрекидно да усавршавамо, и то не само у младости него кроз цео живот. Многобројни су послови које може да врши жена, бескрајна је област човекове мисли и уметности, а тек колика је недокучна моћ природе. Зар није најлепши позив на земљи да у часовима кад смо посвршивши своје најпрече послове, слободни, да се предамо упознавању тих величина? Нека нам сваки наш слободан тренутак буде служба науци, лепоти или љубави. У том сталном стремљењу ка врхо-

вима, у том учестаном контакту с њима, дух нам се шири, оплемењује, постаје богатији и способнији да схвати суштину свега. Са те висине, сићушне светске бригае и незгоде, које обичном човеку изгледају непремостиве и сви-репе, чине нам се безначајне, а многе наше амбиције изгледају нам таште. Поред тога, што више ствари упо-знајемо, ми их у толико брже и лакше разумевамо, наша осећања нам се претањују, живље вибрирају, а као што је познато, у колико човек јаче и више осећа, у толико му је и живот интензивнији и испуњенији. Тачна је она духовита реч: кажи ми за колико и за које се ствари интересујеш, па ћу ти рећи ко си. Зато се грозничаво старајмо да нам ниједна лепота, ниједна вредност овога живота не промакне а да нисмо бар ватрено пожелели да је домашимо, кад већ не можемо, нажалост, све да обухватимо. — То стално пењање на више подједнако је значајно и за човека, као и за жену, али пошто жена, већ самом својом улогом у животу, утиче јаче и дубље на своју околину, то је ово уздизање за њу, можда, ва-жније него ли за човека. Како се ми дивимо средини у којој постоји већи број таквих људи; та они, вршећи свој благотворни утицај, подижу високо њен ниво. Замислите шта би значео дом у коме би царовала таква жена, за-мислите нараштаје које би подизале такве мајке.

— Поред ове дужности према себи и околини, ми дугу-јемо много и средини и народу где живимо. Ми ћемо му се моћи одужити највише љубављу и оданошћу. Та ми ову земљу волимо, она је наша домовина. Ми смо се у њој родили, ми смо за њу привезани свима нитима своје свести, својих успомена и снова. Ми смо заједно с њом патили, ми смо се заједно с њом радовали, ми се заједно с њоме надамо — та ми не познајемо другу. Тој земљи одужујемо се, ако у своме кругу, где нас је судба поста-

вила, вршимо своје дужности исправно, у њену корист, и ако у својој околини будимо жељу да јој користе и да је воле. Сем тога, јеврејске жене из предратне Србије, имају данас једну деликатну дужност. Велики је број Јевреја који су, тек после светскога рата, ушли у састав наше државе. Они су, можда, генерацијама навикавани да другу државу сматрају као своју, — као, уосталом, и њихови југословенски суграђани. Ми не сумњамо да ће они, са својим хитрим јеврејских оштроумљем, схватити брзо да само у срећи и напретку ове државе лежи и њихов спас. Јеврејске жене, пак, преко својих женских организација, а и иначе, у личном додиру, треба да утичу од своје стране, да до тог зближавања и срођавања са нашом земљом дође што пре.

На крају да поменемо још једну нашу дужност, која, ма да долази на крају, не значи да је најмање важна. Напротив. Ми смо деца ове земља, али ми смо и чланови једне веће заједнице — целокупног Јеврејства. Ми морамо у својој кући и у својој околини да радимо, такође, на подизању јеврејске националне свести. Бити прави родољуб земље у којој живимо, и бити добар Јеврејин — не искључује се. Та једно човечје срце тако је сложено, и шта све оно може да обухвати! Љубав је чудна сила, и што човек црпе више из ње, она постаје све моћнија. Дакле, жене морају и у том погледу да претходе примером. Јеврејске жене су, и иначе, кроз столећа вршиле једну тешку дужност: одржавале су у својој деци јеврејски дух. То су оне постизале на тај начин што су брижљиво неговале традицију и веру. Од данашњих жена, међутим, тражи се нешто више: тражи се да оне подижу свесне националне раднике. Јевреји не треба више да зазиру ни од кога, они треба свуда да се афирмирају као Јевреји. Та ако икоји народ, то смо ми који имамо да се поно-

симо својом историјом и особинама којима нас је Бог обдарио. Та ми смо човечанству дали великане ума и срца, његове свеце и бога: Мојсије, пророци, Христос, деца су нашег народа. Јеврејство није ни до данас изнурено. Највећи представници савремене мисли човекове такође су Јевреји: Ајнштајн, Бергсон, Фројд. Зато ми жене треба најпре да упознамо саме све манифестације духа изабранога народа, како бисмо се њиме дичиле, како бисмо га волеле, и како бисмо у својој деци будиле ту љубав. То ћемо постићи ако приђемо озбиљном изучавању језика, историје, прошлости, обичаја и предања, књижевности, уметности и идеала јеврејског народа. Сем тога, ми сви знамо да смо ми савременици једног од најзначајних тренутака јеврејске историје, да присуствујемо ударању темеља обновљене јеврејске домовине у Палестини. Мали је број жарких идеалиста који тамо иду да је начине цветном као што је некад била, мали је број прогањаних мученика који у њој траже скровишта. Од нас се тражи незнатна жртва: да им омогућимо тамо живот, и да својом лептом допринесемо подизању обетоване земље. Јеврејске жене треба и у том покрету, као и у свем другом корисном и лепом, да узму жива удела. Многобројна друштва и организације могу нам служити као ослонац у тој делатности.

То су, *grosso modo*, најпрече дужности савремене јеврејске жене. Ако их она буде савесно вршила, будућност нашег народа може постати чак сјајнија него што нам је била прошлост.

Београд.

Паулина Лебл — Албала.

Улога мајке у васпитању омладине.

Васпитање омладине јесте једна од најузвишенијих дужности које припадају мајци. Морално и физичко припадају искључиво њој, док јој духовно припада само у неколико, јер оно зависи и од многих других чињеница.

Врло је важно обратити пажњу да се васпитање морално, физичко и духовно развијају упоредо од најранијег детињства. Монтењ (Montaigne), чувени писац и моралиста француски XVI. века, дао је основ модерном васпитању рекавши, да тело треба да се развија упоредо са душом.

У доба када се код детета ствара карактер, дужност је мајке да посвети велику пажњу његовом моралном развићу, јер особине и навике стечене у детињству остају за цео живот. Да мајка у овом озбиљном и тешком задатку успе, потребно је много разумевања, правилног опажања, великог стрпљења и преданости. Утисци из детињства остављају на души детињој јасне трагове. Многи се од нас живо сећа доживљаја и догађаја из првих година. Из тога разлога потребно је да се васпитање стави на добру основу у самом почетку. Најбољи је начин за то, по мишљењу модерних педагога, благо поступање према детету. Мајка ће љубављу и нежношћу придобити своје дете и стећи његово потпуно поверење. Његову вољу треба оставити да се слободно развија, али пратити њено развиће и показати му пут. Израна навиквати дете на истину, храброст и послушност. Развијањем искрености,

племенитости и осталих врлина код детета, створиће се од њега савршен човек. Најбоље је предњачити примером, јер деца, иако имају свој сопствени свет, радо и често подражавају старијима. Мајка треба да помогне детету да се снађе у великом и за њега непознатом свету. Фребел, немачки педагог XIX века, рекао је: „Дете остављено хаосу првих утисака било би због тога врло несрећно. За њега је ослобођење да мајка замени пометеност, која замара, малим бројем складних представа, да она узме на себе иницијативу и да их доведе у ред.“ Национално и верско васпитање омладине припадају тако исто мајци. Мајка треба да улије најлепше и најшире осећање, како национално тако и верско, упознавши дете са историјом његовог народа и дајући му пример својим животом. Поред тога треба да створи љубав према свима народима и поштовање према свима религијама, јер ће таква омладина испунити не само дужност према своме народу и својој отаџбини већ и помоћи остварење највиших човечанских идеала.

Здравље је један од битних услова по будућност омладине. Схватити значај који лежи у физичком васпитању, прва је и главна чињеница за детиње правилно развијање. Вредност здравља ценили су културни народи свих времена. Физичко или телесно васпитање састоји се у развијању дечијег организма и његовом јачању. Оно се не може одржати без умерености, као што се морално не да извести без љубави и благости. До мајке највише стоји да детету пружи могућности да физички ојача, она ће тиме учинити врло много за његово здравље. Свима је познато како повољно утичу на здравље добре хигијенске прилике, с тога треба тежити да ове буду што боље. Осим тога треба обратити довољно пажње гимна-

стици и спорту. У колико је отпорна снага дечијег организма већа, у толико ће сићушне, навидљиве клице, проузроковачи болести, наићи на непогодније земљиште за развијање, а тиме ће и број оболења код детета бити мањи. Само здрава и снажна омладина моћи ће да развије своје умне и моралне способности.

Утицај мајке у духовном васпитању велики је, јер ће она у детету пробудити љубав према природи, науци, уметности. Она ће запазити способност за извесну грану науке и уметности и помоћи му да се у том правцу развија, на тај начин што ће га упознати с њом, у колико јој је могуће и указати на важност коју по умно развиће има самосталан рад. Сувишно је поменути, да су везе које постоје између куће и школе корисне и неопходно потребне и да одржавањем ових веза мајка може и треба да помогне учитељу, духовном васпитачу омладине, који настојава да у детету развије моћ опажања и расуђивања, да у њему пробуди интересовање за живот и за све што је лепо и племенито.

Мајка, која је уверена у своју моћ и свој утицај на дете, постараће се, да кућа буде што милија њеном детету и да оно буде свесно, да ће у њој наћи љубави и разумевања. У таквој кући биће олакшано свестрано развијање детета и утицај мајке биће јачи од спољних утицаја који нису вазда добри.

Јуна месеца,
у Београду.

Д-р Букица Леви.

Ученице Ниже Занат. Школе на часу.

Ученице Ниже Занат. Школе на практичном раду.

Схватање музике и музичко васпитање.

„Музико, пригнут на твоје срце,
осећам откуцај вечног живота.

Ромен Ролан.

„Музика је више откровење него
сва мудрост и философија.

Лудвиг Фан Бетховен.

*Musica est exercitum metaphisices
ocultum nescientis se philosophari
animi.* Музика је метафизичко скри-
вено вежбање душе која несвесно
философира.

Артур Шопенхауер.

I.

Неоспоран је факт да се код нас уопште, а у средњим и стручним школама напосе, обраћа врло мала, готово никаква пажња на музичко васпитање. Ученици се претрпавају разним позитивним знањима која долазе у „опште образовање“, поједини предмети уче се два пута, у нижој и вишој гимназији, а настава онога предмета коме је циљ да директно васпитава и облагорођава ученикову душу и вежба његов уметнички укус и смисао за схватање и разумевање уметности, настава музике, стављена је на последње место. Очеvidно је — и то треба нарочито подвући — да разлог томе не треба тражити у расној немусициалности и одсуству смисла за музику и уметност уопште код нашег народа. Напротив, не може се говорити о не-

музикалности онога народа који је створио онако сјајну народну музику. Наша народна музика има свој *raison d'etre* у народној психологији. Само један народ који је наклоњен сентименталности, који има смисла за „севдах“, који осећа нешто више што се наслућује али што се не да објаснити, који има јако осећање природе, који има смисла за мелодију и инстинктивно осећа ритам, само такав народ може створити овакву музику као што је наша. Све своје душевне покрете и разна расположења, радосна и тужна, свој јад и бол, своју љубав и чежњу, изразио је наш народ кроз музику која је једино у стању да адекватно изрази душевне покрете те врсте. Постала у дубоким слојевима народним, наша народна музика створила је базу за правилно развијање наше уметничке музике. Према томе, разлог инфериорном значењу музике у општем васпитању треба, у крајној анализи, тражити у методи и принципима музичке наставе и у општој незаинтересованости која влада код нас.

Пре него што дамо наше схватање музичког васпитања, показаћемо, на једном светлом историјском примеру, значај музике као васпитног средства. Класични грчки народ, који је у себи врло срећно спојио здрав разум са дубоком уметничком интуицијом, створио је уметност која се може резимирати једном речју: лепота. Грчка музика, коју на жалост познајемо из неколико стручних списа, иако је у прво време била у интимној вези са култом богова, религијом, доцније се почела развијати ради својих самосталних циљева. Музику су Грци сматрали као једну од најснажнијих *моралних моћи*, која диже душу, крепи је, оспособљава за велика дела и ствара равнотежу у човечјем бићу. Грк музику чује свуда: у кретању звезда и небесних тела, у човечјем кретању, у гимнастици, игри, пантомими, у језику и говору, дајући свему томе најидеалнију драж. Стога је музика код Грка играла велику

етичку улогу у јавном животу; држава се бринула о њој, због ње су се доносили закони и она је постала *најважнији сасшавни део васпитања омладине*, тако да је немусикалан човек био човек *нижег образовања*.

Најзад да би смо показали како музику не треба схватити уско и тесногрудо, као дражење чула слуха и тренутну забаву, већ напротив много обимније, као израз најинтимнијих и најфинијих треперења душе, изнећемо доста компликовано али врло високо мишљење о музици једног од највећих философских духова, Артура Шопенхауера. У своме фундаменталном делу „Welt als Wille und Vorstellung“, (Свет као воља и представа), пошто је утврдио да су идеје света и битних промена у свету објект уметности, и пошто је показао како се оне манифестују у појединим уметностима, Шопенхауер прелази на музику и одваја је од осталих уметности. По њему је музика једна тако прекомерно величанствена уметност, њено је дејство тако дубоко и силно, језик којим она говори тако је јасан, да нам не преостаје ништа друго, него да у њој гледамо једну сасвим особену уметност чија је веза са бићем света много дубља и јача од везе осталих уметности. Музика, вели Шопенхауер, никако није, као што су то остале уметности, тек рефлекс идеја, већ *рефлекс саме воље*. Стога, док остале уметности говоре о сенкама, музика једино говори о бићу. По Шопенхауеру изгледа да поред света који нам се овакав какав је приказује на јави, постоји други свет који се слухом може појмити, који се звуцима приказује, дакле свет звукова поред света светлости, који се један према другом односе као сан према јави. Спољашњи свет кроз звуке, а помоћу нашег слуха, исто нам говори што и ми сами себи из своје унутрашњости. Ако је глас радости, бола, чежње, чуђења, непосредан израз афекта наше воље, тако је и

сваки други такав глас који до нас кроз наш слух допре, израз неког афекта споља. И тако из непосредне свести, да је наше унутрашње биће једно са спољашњим светом, настаје једна уметност, која приказује идеју света не како се види, него како се у нашој најдубљој свести осећа. Тако Шопенхауер, можда шире него ико други, схвата музику, као идеју света, као потпуну објективацију наше воље. —

Ово нам је било потребно да покажемо:

- 1.) да музика, с обзиром на њену етичку улогу, може постати значајан фактор у општем васпитању; и
- 2.) да музику треба схватити много шире и обимније него што се она обично схвата.

II.

Да се једна ствар разуме и заволи, потребно је ући у њену суштину и њене танчине. Тако је и са музиком. Схватити и разумети музику, значи познати материјал и форме којима се она служи, да изрази и пробуди душевне дрхтаје, упознати се са историјским развојем музичке уметности, ући у све музичке стилове. А све то знати значи васпитати се.

Општи принципи музичког васпитања могу се извести из историјског развоја музике. Од једноставних ритмичких удараца примитивних народа, од кинеске и јапанске пентатонике и егзотике, од индијске дијатонике, од почетка старе египатске и јеврејске музике, преко грчке мелодије и компликоване грчке музичке теорије, преко рано-хришћанске музике и грегоријанског корана, преко почетака полифоније, њеног цветања у Нидерландској школи и њене кулминације у Венецијанској школи, преко музичке ренесансе и почетка опере, ораторијума и кантате, преко старокласичара Хендла и Баха и

новокласичара Хајдна, Моцарта и Бетховена, преко музичког романтизма, до музичке драме Рихарда Вагнера и до музичког национализма, развијала се музичка уметност, мелодијски, хармонски, агогички и колористички, са свима динамичким и експресивним преливима. Из тога постепеног историског развоја музичке уметности може се извести први принцип музичког васпитања: *послушност*. Ученика треба поступно увести у елементе музичке *ришмике*, употребљујући по могућству и ритмичку гимнастику Жака Далкроза. На солидној бази основног музичког елемента — ритма, може се ученик упознати са музичком *мелодијом*, при чему ће се вежбати глас и слух. После тога би се ученици могли упознати са основима *хармоније*. Уз то би ишло познавање музичких форми и инструмената. Напослетку треба ученику дати преглед историског развоја музичке уметности, обраћајући нарочиту пажњу на то како су се поједини музички стилови каузално развијали једни из других.

С друге стране, еволуције свих уметности јасно показују да је свака уметност постала, живела и развијала се *пре* свих теориских разлагања о њој, и да су се тек из те интуитивно створене уметности изводиле хладне теориске дефиниције. Из тога општег закона о развоју уметности, може се извести други принцип музичког васпитања, наиме да између теориских разлагања и практичне, „живе“ музике мора постојати веома присна веза. Настава музике, ако се жели да се дође до извесних позитивних резултата, не сме бити сува, апстрактна, већ мора своја теориска разлагања базирати на практичној музици. Ако се музичко васпитање упути тим правцем, настава музике постаће много интересантнија, а у вези са тим доћи ће, са више добре воље, већа пажња и боље разумевање и онда ће се увидети „да музика није необавезан предмет

који мучи децу, него да је то једна благодатна звучна лепота, једно неисцрпно културно и душевно богаство, обавезни васпитни чинилац у душевном и духовном развијању младих нараштаја као и неопходна потреба културног друштва.“ Када се на овај начин музички васпитају младе генерације, када се буде створила публика која ће умети ценити музичке установе: оперу, филхармонију, певачке зборове, и камермузичка удружења, моћи ћемо и ми са Dr. Лудвиком Нолом рећи: „Музика је постала моћна чињеница нашег културног живота. Свако ко дубље осећа, не може јој се одупрети. Како у цркви, тако у позоришту, на концерту и у дому, пружа она истинску духовну храну сваком оном ко јој се озбиљно и свесрдно ода“.

Мери Леви

дипломирана ученица Настав. Одсека
Београдске Музичке Школе.

О жени без позива ван куће.

У последње време социјалне прилике све више гоне жену на независан рад, и у колико је покрет за слободом личности замашнији и у колико се то више у разним правцима развија, потребе, амбиције и питање позива данашње жене постаје од све већег значаја.

Модерна жена осећа у толико мање надмоћност човеку, ако је свеснија да се може упоредити у свему са њим, ако успе да ради, и да у свој живот унесе плодни садржај и да се ода, као и човек, једноме циљу рада, који захтева пуну истрајност и вредност. Она претпоставља да јој које стручно образовање може пружити исту самосталност као и човеку.

Зато су данас модерне жене стално прожете жељом да саме привређују. Њих мучи осећање зависности и то је прави узрок што многе жене, па и ако им није од потребе, желе да и доцније у браку имају своје занимање. У томе ће смислу свака савесна и озбиљна мајка васпитати своју децу, и учинити их корисним члановима једног новог друштва, које ће жене изједначити у погледу грађанских права.

Али шта да саветујемо оној жени која у свом детињству није имала могућности да добије стручно образовање? — Оваквој жеви, која је лишена сваког спољног занимања, остаје као једини задатак, да у браку, на пољу домаћинства и дечјег васпитања, сматра свој рад исто тако озбиљним као и у ком другом позиву.

Има много жена, материјално обезбеђених, којима прилике дозвољавају да безбрижно живе, које нису приморане на рад ван куће, без оних свакодневних ситних брига, али ипак немају ни разумевања ни довољно озбиљности да правилно схвате задатке у своме домаћем делокругу. И док на једној страни видимо много таквих жена, дотле на другој страни видимо жене, наставнице, чиновнице итд. које поред свог напорног рада још ипак налазе времена и за своје домаће дужности и врше их на примеран начин.

Свака би се жена у својој савести и у очима мужевљевим уздигла, ако би са пуном вољом улазила у питања газдинства, у свима гранама једног модерног домаћинства и у одгоју своје деце. Таква жена, имала би да прати дух савременог васпитања, да упути своју децу тим правцем, спремајући их најбоље за живот и да се интересује за општи развитак културе, улажући то своје време и снагу. Она би тиме показала да је свесна своје вредности. А кућевни посао ће свакој интеллигентној жени без позива бити олакшан, ако нађе у кругу свога делања разна практична средства, која би не само њен рад подупирали, већ би јој одузели осећаје потчињеног положаја према своме мужу. Зависност једне жене у браку може да се ублажи ако она успе да својим радом у кући, т. ј. делом докаже да је способна свој рад уздићи на такав ступањ, да буде раван раду свога мужа. Таква жена постиже у кући ауторитет и једно слободно деловање и може се са правом назвати пријатељем свога мужа.

При извођењу свога позива у кући, жена не сме да изазове никакав потрес ма које природе, породици, јер и домаћинство је једна установа, која је исто тако изложена разним променама, неизбежним у општем развићу друштвених прилика. Дом је стварно место, у коме се о

свакој спољној промени мора водити рачуна. Вештина вођења домаћинства јесте: прилагодити се свима приликама. Тако мора свако доба имати своје савремено вођење дома, у приликама кад су нам омогућена средства и у оним када нам се сасуше извори. Ту је најпозванија жена да се покори своме положају, и олакша кући и мужу опстанак. Жена је кадкад приморана увидети да је често потребно радити домаће послове без икакве туђе помоћи и тачна је пословица која вели: да се ни један мајстор неће ослонити једино на свога момка. Па што не би и жена била „мајстор“?

Такво право и савесно схватање својих дужности изазвало би свакој жени без позива ван куће поштовање од стране њеног мужа, повратило би јој осећање самосталности и поноса, што многим женама данас недостаје.

Један овакав здрав реализам поставио би следеће правило у свакој породици: да свака глава има своје право опстанка и да је сваки радник достојан своје награде. И такав идеализам неусиљеног давања и примања, добра воља при узајамној помоћи, имала би лепо и плодно поље у браку.

Русшика Мандил.

Молијерово схватање васпитања жене.

Данас, кад жена учествује у социјалном животу скоро исто толико колико и мушкарац, и кад је доказала, а нарочито за време рата замењујући мушкарце у многим функцијама, да је толико способна и отпорна колико и мушкарац, мислим да ће бити интересантно, ако, у кратком, изнесем, како је Молијер схватао васпитање једне жене. Наравно, треба водити рачуна, да је то било пре триста и више година, и у доба кад се жена највише бавила кокетеријом, а најмање својим правим дужностима. Шта би рекао Молијер данас, кад би понова дошао на свет? Шта би рекао за госпођу Кири (Curie), која је толико добра допринела човечанству? А где су друге жене лекари, адвокати, професори, књижевници и друге, које, и поред свих осталих дужности, не заборављају, ипак, на ону најсветију: а то је *дужност мајке*? Нажалост, данас имамо и велики број несавесних жена и мајки. Али то се не може приговорити школи. Напротив, школа оплемењује осећаје. Данас недостаје брижљиво домаће васпитање, а без њега не могу се створити ваљане жене и мајке.

Молијер мрзи жене које се баве науком. Клитандр (Clitandre) у „Ученим женама“ вели:

„Жене научењаци не свиђају ми се.
Одобравам да жена има појма о свему;
Али, не волим код ње ону гадну страст,
Што хоће да буде учена само да би била учена“.

Молијер не воли ни глупе жене. У „Школи жена“, Кризалд (Chrysalde) каже:

„Како хоћете да једна глупа
Икада схвати шта значи бити поштена?
Духовита жена може и да погреша,
Али, треба бар да то хоће;
А будаласта обично то чини.
Немајући ни жеље за то, ни мислећи на то.“

Кризал (Chrysale), човек врло паметан и здравог разума, своди женин социјални положај, у „Ученим женама“, на двоје: бити добра васпитачица и добра домаћица.

„Није згодно, из више разлога,
Да жена зна много.
Упутити децу добром,
Управљати кућом и послугом
И бити штедљива,
Треба да је њена наука и философија.“

Уздигнути душу и срце своје деце, створити ваљане људе, то је женин главни задатак. Али, не заостаје за овим и онај други, који је упућује, да се стара о кући, о домаћем миру да управља послугом и да буде штедљива.

Молијер нам је, и у другим својим комедијама, давао типове жена, како их је он замишљао, али за Анжелику из „Уображеног болесника“, можемо рећи да је оно што он жели: девојка паметна, разумна, која, ипак, зна нешто — зна да пева.

Молијер је, увек, стављајући акцију својих комедија у породичну средину, показао дезорганизацију породице, а настале само услед мана и грешака оца и мајке.

Одржавати домаћи мир, ред, љубав према огњишту, то је права племенитост и величина једне мајке. Јер ни

највећа слава јој не вреди, ако жена није, *пре свега супруга и мајка.*

После Молијера идеју васпитања жене прихвата Фелонелон, а доцније Жан Жак Русо и други.

Лела А. Меворах.